P. II. 1248

REVISTA BUCOVINEI

P. 86/185

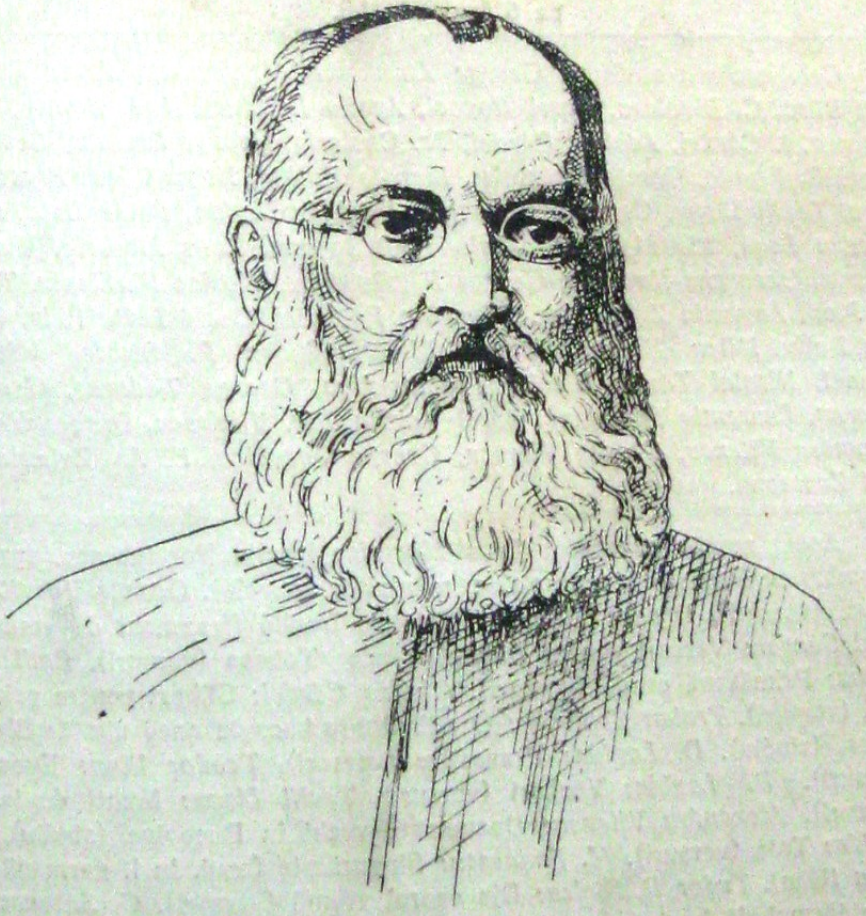

IRACLIE PORUMBESCU

Anul II. No. 4 ■ Cernăuţi, Aprilie 1943

Anul II, No. 4. Cernăuți, Aprilie 1943

Revista Bucovinei

Proprietar: **Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina**

Secretari de redacție: *Traian Cantemir*, *Dragoș Vitencu*

Inreg. la Trib. C-ți în reg. publ. period. sub No. 1/1942.

Apare lunar în cel puțin 48 pagini. Redacția și Administrația: Cernăuți, Piața Unirii 3 (Palatul Național), Tel. 1512. Abonamentul: anul 500 lei, pe 6 luni 250 lei.

Colaboratorii revistei: *George Antonescu, V. Arinaru, Areta Bâcu, Radu Bâcu, C. Bivolaru, Aurel Bogaci, Apollo Bolohan, N. I. Bontaș, Tr. Cantemir, I. Cârdei, Adelina Cârdei, Tr. Chelariu, George Drumur, George Fonea, B. Frunte, Oreste Gherasim, Manole Haivas, Negură Ion, Procopie Jitaru, Teofil Lianu, Constantin Loghin, Dimitrie Loghin, Petre Luța, Humoreanu Leon, Ilie Mandiuc, Dimitrie Moldovanu, Leca Morariu, Victor Morariu, Gheorghe Noveanu, George Pătrăuceanu, Viorica Pintilescu, Teodor Plop, Augustin Z. N. Pop, Sebastian Popovici, Cuchi Lidia Puiu, Grigore Ratiu, Milan Șesan, George Silver, Tudor P. Stoica, Mircea Streinul, Nicolai Tăutu, Nicolai Tcaciuc-Albu, George Todoraș, George Todoran, Laurentie Tomoiagă, Aurel Vasiliu, Nic. Vlădescu, Dragoș Vicol, Alexandru Vitencu, Dragoș Vitencu, George Voevidca, E. Ar. Zaharia și Emil Zegreanu.*

Acest număr cuprinde: *Leca Morariu:* Iraclie Porumbescu. *Iraclie Porumbescu:* Pronumele meu străin, mântuitor (nuvelă). *George Voevidca:* Glossă (versuri). *Dragoș Vitencu:* Părintele Iraclie (fragment de roman). *Aurel Sânger:* Versuri pentru Dulcineea de Toboso (versuri). *Emil Zegreanu:* Primăvară crudă (versuri). *Adelina Cârdei:* Stihuri pentru primăvară (versuri). *Traian Cantemir:* O stihuitoare bucovineancă uitată: Elvira Reuss. (studiu). *D. Loghin:* Prevestire (versuri). *Teodor Plop:* Evocare (versuri). *D. Loghin:* Vegheri (versuri). *Teofil Lianu:* Munți de iarnă (versuri). *Alexandru Vitencu:* Documente vechi în Bucovina (studiu). *D. Loghin:* Tata (versuri). *M. Eminescu:* Singurătate (trad. în l. germană de *Radu Bâcu*). *Tudor P. Stoica:* Din caerul vremii (versuri). *G. Antonescu:* Spre țărmul de lumină (nuvelă). *Pe urmele vremii:* Bucovineni peste hotare: Viorica Ursuleac *(I. N.)*, Tinerii compozitori bucovineni *(G. A.)*. Mania traducerilor *(C. L.)*. Gangsterie literară, Societatea pentru cultură, Tony Bulandra, Filmul românesc *(D. V.)*. Casa cu trei fete *(A. P.)*. Cuvântul bisericii față de literatura frumoasă *(M. Șesan)*. *Cărți și reviste:* Românii din răsărit: Transnistria *(I. Negură)*. T. Lianu: Carte de cruciat. L. Mihnea: Strune de argint, *(T. C.)*. Despre Tudor Arghezi și „Vremea" *A. Z. N. Pop)*. „Cele trei Crișuri" *(D. V.)*. Viața Basarabiei, Luceafărul, Reviste școlare *(C. L.)*.

IRACLIE PORUMBESCU

Iraclie Porumbescu (1823— 1896) e nu numai un vajnic cronicar memorialist, un autentic[1] *și plastic informator asupra descinderii vizionarului pribeag din 1848 Aron Pumnul în Bucovina (schița* Cum a venit Pumnul în Bucovina) *și asupra petrecerii lui V. Alecsandri împreună cu ceilalți patruzecioptiști în Bucovina* (Amintiri despre Vasile Alecsandri), *sau asupra destrucării*[2] *din 1856 a sfintelor oseminte dela Putna* (Desmormântarea Domnitorilor Moldovei), *precum și asupra altor fapte istorice* (Un episod din 1848 *și* Vasile Mălinescu, fostul pe urmă Agă al Iașilor), *ci-i în acelaș timp un pronunțat talent de povestitor, depănându-și, duios și cu adânci tresăriri pentru poezia naturii, amintirile sale pline de romantice vânzoleli* (Zece zile de haiducie[3]; Haiducul Darie[3] și Moș Matei Berchișanul: Un episod extraordinar din anul 1841: Un episod din 1848; Pronumele meu străin-mântuitor: Pronumele meu străin-fatal etc.) *și vârstându-și scrisul cu pagini de cel mai veritabil umor* (Un episod hazliu din Mănăstirea Putna: O răzbunare

[1]) Mai autentic decât G. Sion — am arătat-o altădată (în „Glasul Bucovinei" An. II, 1919 Nr. 187, 188 și 192, și în „Lamura" An. III, 1921—1922).

[2]) Eveniment amintit și de N. Iorga în *Istoria lui Ștefan cel Mare* 1904, 311—312. Cf. apoi și K. A. Romstorfer, *Die Eröffnung der in der gr.=ort. Klosterkirche Putna befindlichen Fürstengrüber...*, 1904 — și D. Olinescu, *Mormântul lui Ștefan cel Mare*, Slatina 1888 (care dela pag. 22 îl utilizează pe Iraclie P.).

[3]) Pagini de proslăvire pentru eroul popular bucovinean Ioan Darie, strangulat de Austriaci în Ian. 1808 și glorificat în folclorul lui S. Fl. Marian și Carol Micali. Cf. și Ilarie Onciul, *Din viața haiducului bucovinean Darie* în „Neamul rom. lit." IV, 1912, 456—459.

minunată), — *întrupare a acelei minunate plăzmuiri din basmul nostru, care râde dintr'un ochiu și plânge din celalt, întocmai cum, în viață și 'n operă, avea să fie și marele său fiu, Ciprian Porumbescu, pururi vibrător între o lacrimă și între un zâmbet.*

Ba Iraclie Porumbescu e un atât de hotărît talent, încât, biruind calapoadele cărții pe care a avut neșansa s'o învețe și biruindu-și întreaga ambianță, știe să gângurească nu numai hibrida limbă a școlirii sale, împănată cu pumnulisme și fojgăind de germanisme, ci înimerește cu adevărat un neaoș grai de precursor al lui Ion Creangă. Ai zice că pe tăinuitele poteci ce le colindă haiducul Iraclie, fiul lui badea Tănase Golembiovschi (Porumbescu) din Sucevița, bate un înviorător vânt de codru verde, risipind tot mucegaiul cărții și al școlii și readucând întregi alduri din miresmele plaiurilor strămoșești. Să-l auzim! [4])

Pildă de neaoș, grai strămoșesc: „... mă îndosii *după* un moș de brad, *în partea poienii,* din preajmătul vântului... *și-mi gătii pușca... cu un plumb dinainte* grijit din ciocan, *și apoi stătui...* cu ochii strună *spre poiană...* Stam stâncă, *cu cucoșul tras și așteptam să-mi vină* boul [5]) *ceva mai aproape, ori măcar să iasă dincolo de* ciută, *care mi-l* îndosia" (Zece zile de haiducie, *ediția Bodnărescu 62).*

Profundă vibrare pentru poezia firii: „Cântau sturzii, cântau mierlele pe 'ntrecute, și din depărtatele măguri sunau acum, în revărsatul zorilor, buciumele stânelor, de ți se părea că te leagănă îngerii și te ridică la cer, și că nu linul vântuleț de dimineață, ci mândreța acelor glasuri de bucium mișcă aleanu vârfurile uriașilor brazi și molizi" (ibidem 66). — Și: „Când înseră, și soarele... se uita încă numai cu un ochiu înapoi spre lume..." (ibidem 76).

---

[4]) Cităm după: Leonida Bodnărescu, *Scrierile lui Iraclie Porumbescu,* Cernăuți 1898.

[5]) Cerbul masculin. In *Isopia Voroneteană* din 1801 (pag. 42), analog: „un *vițel* de cerb".

Langaj măiestru-adecvat interlocutorilor: „Apoi, cum văd, tu așa tânăr, și acum și vânător și pușcaș prin codrii afunzi?! Bun! Hai cu mine, te fac eu vânător de altă hiară, nu de asta proastă, ce-o aștepți tu aicea, ca băieții boistele cu unghița la părâu..." (ibid. 63). — Sau: „Ziua umblă numai becisnicii, cari nu văd noaptea! Voinicii, măi copile, voinicii, ca noi și cum vei fi și tu, nu-și împleticesc picioarele ziua, ca cei numai cu o bucățică de suflet! Ia așa, noaptea, care-i ziua voinicului!" (ibid. 64). — Sau: „...se uită la mine — păcatele mele, eram, așiș în acea vârstă, de statură cam măscată — și zise ca pentru dânsul singur: — Cam abia înțărcat, da s'a face! — Face-v'ar Dumnezeu gânj și ghem! — gândiam eu — pe voi, da nu pe mine bun de voi!" (ibid. 65). — Și următorul fel de-a vorbi „în pildă", cu adevărat țărănește și cu adevărat ermetic-haiducește: „Niște nori groși se arătară pe cer din partea despre apus. Darii văzându-i, zise: — Mă tem, măi, că om mai lăsa coasa, să nu fie lucrul degeaba; cum gândiți? — Cam așa samănă — ziseră unul la altul. Se mai porni și un vânt care mâna norii cei întunecați mai cu grăbire. — Cum stăm cu merindea? — întrebă Darii. — Cam pe sfârșite — răspunse Iacob. — Andrei, Toadere, — zise Darii — mergeți la stâna Mutului și aduceți ce trebue; vă dă baciul, poate că va trebui să mai ședem pe-acasă. — Andrei și Toader se duseră la deal spre Poiada Mărului, iar Darii mai zise: — Mihalache, Niță, ian mai duceți-vă unul spre plai, altul spre bâlcă, mai trageți cu ochiul și cu urechea, nu samănă ceva, *știți voi,* și a alți nori?" *— (ibid. 68—69). Nici eroii lui Sadoveanu nu știu mai autentic glăsui!*

Și iat-o și minunata putere evocativă a scriitorului Ir. Porumbescu: „Întunecase tare și noi mergeam greu peste bututci de copaci doboriți de vânt prin desișul pădurii. Deodată auzim un pocnet de pistol în partea despre culme, și sunetul pușcăturii se așternu peste întreaga pădure" (ibid. 71). *E un sunet nu numai acustic, ci aproape vizual acesta care se așterne prelung peste întreaga încremenire a codrului!... — Sau, adevărată încondeiere de măiestru, când scriitorul nostru, fulgerător ni-l*

înfățișează, dintr'o singură trăsătură, pe căpitanul de haiduci Darii, într'o clipă de colcăitoare mânie: „fruntea-i lată îi era încrețită ca niște brazde pe ogor" (ibid. 68) — comparație de gravă amploare, sugestionând și întunerecul acestei aprige încruntări, dar și elementara ei forță telurică...

Și — chiar și nota umoristică! „M'a fi văzut părintele că mă năcăjesc cu desnodarea încuietoarei porții, și-mi veni înainte. Era numa 'n cămașă, dar cam lungă, deși nu cam de ieri, de alaltăieri schimbată; descins, desculț, cu neexprimabilele suflecate până la meridianul pulpelor și cu capul gol, — părul și barba, ținută republicană... — Stăi! — zise el către mine — ți-oi deschide eu! — Îmi desnodă încuietoarea și eu, intrând pe poartă, se 'nțelege îi sărutai, — nu știu, dreapta sau stânga, dar aceea simții, că trebue să fie un econom rațional, carele începe îmbunătățirea ogorului dela grijirea chiar cu propriile-i mâni, o condițiune principală aceasta, care face pământul mai productiv..." (O răzbunare minunată 164).

Dar-mi-te oarzănul Daco-Român Iraclie Porumbescu, surghiunit, uneori prin cele mai tăinuite funduri[6]) ale Bucovinei, și totuși știind să întrețină legături cu publicitatea românească de oriunde, colaborând — direct sau indirect[7]) — la periodice ca acestea: „Albina" (Budapesta), „Albina românească" (Iași), „Almanahul Moldovei" (Iași), „Bucovina" (Cernăuți), „Candela" (Cernăuți), „Concordia" (Budapesta), „Fântâna Blanduziei" (București), „Federațiunea" (Budapesta), „Foaia pentru minte, inimă și literatură" (Brașov), „Gazeta Transilvaniei" (Brașov), „L'Etoile de Danube" (Iași), România liberă" (București), „Românul" (București), „Telegraful român" (Sibiu), „Tribuna" (?) (Sibiu), „Unirea" (București)! Bună școală făcuse așadar studentul în teologie Iraclie printre marii patruzeci-optiști dela Cernauca!

[6]) Pentru șihăstria sa dela Șipotele-Sucevii cf. schița, atât de plastic-informativă sub raport biografic *Ai carte, ai parte...* (cit. ediție Bodnărescu 171).

[7]) Nu putem preciza, — schițele lui Ir. P. învrednicindu-se a fi adese reproduse dintr'o publicație periodică într'alta.

Ba, prin imnul lui Iancu *(lui Avram Iancu), imn care, pe de-a'ntregul (și 'n text și 'n melodie) e al lui Iraclie Porumbescu, Porumbescu-tatăl izbutește să-l anticipeze oarecum pe marele său fiu Ciprian, imnul acesta, închinat* Lui Iancu *putând deveni chiar atât de popular, încât, atunci când (la 1921) Al. Al. Ciurea dă* Povestirea pe scurt a vieții lui Avram Iancu *(Cluj), la pag. 68, Ciurea publică o variantă a acestui* imn *drept cântec popular! Pentru o și mai largă popularitate, Ciprian Porumbescu avea să cânte apoi* Cântecul treicolorului *și cântecul de biruință al României-Mari:* Pe-al nostru steag e scris unire.

Iraclie Porumbescu e deci nu „numai" Tatăl marelui Ciprian!...

LECA MORARIU

Pronumele meu străin, mântuitor

Ajungând eu până la secunda gimnasială, ce-i zicea pe atuncea »infima«, (ţară la prima »parva«), muri bunul meu protector şi binefăcător, arhimandritul mănăstirii Putna, Ghenadie Platenchi carele până atuncea mă susţinuse prin şcoli pe spesele sale şi eu rămăsei acum fără nici un mijloc de a studia mai departe, fiind părinţii mei nişte săteni de tot săraci.

Poate însă, că Dumnezeu nu uită de mine, căci într'o după amiază-zi după şcoală, plângând eu pe treptele gimnasiului, nu ştiu au de grijă, că unde m'oi duce neavând locuinţă, au că de foame, mă simţii cu mâna cuiva pusă pe capul meu. Mă uit — era un profesor de filosofie.

— Ce plângi băete, ce ţi-s'a întâmplat? mă întrebă el.

Nu ştiu ce cuvinte legai la un loc, de-i răspunsei, dară aceea ştiu, că ascultându-mă acel profesor puţin, mă luă de mână şi mă duse cu sine la locuinţa sa. Aicea mă întrebă deamănuntul despre împrejurările mele şi aflând, că n'am nici un căpătâi, zise să rămân deocamdată la dânsul şi el va vedea ce s'a putea face. A doua zi, cum auzii eu mai pe urmă, întrebă samariteanul meu pe profesorul clasei mele despre conduita-mi

morală și despre capacitatea mea intelectuală și venind el la 12 ore acasă, îmi zise, că de-acum rămân la dânsul, l-oi servi. — era singur și bătrân — și pentru aceea voiu avea dela el ale traiului și locuință. Rămasei la bunul om până la »cvartă«. Aicea însă așis înainte de începutul anului școlar fu acest al meu protector și susținător numit profesor la Universitatea din Lemberg.

— Eu mă duc, dragul meu, îmi zise el într'o zi, și pe tine, cel puțin deocamdată, nu te pot lua cu mine, căci nu știu sigur cum va fi acolo, unde și cum voi locui. Rămâi dar tu aicea, poate ți-i găsi un chip careva, ca să poți continua școlile. Iară de vei vedea, că nu și nu, vină mai târziu iară la mine.

Aicea îmi puse bunul profesor vre-o câțiva sorocoveți în mână și eu, rămas din nou fără casă, fără masă, mă primiră colegii mei vreo câteva zile, ba unul, ba altul pe la sine, până ce căpătai la un biet olar român din Cernăuți, o corepetiție cu doi »lei șain«, adecă 48 de cr. »groși« de pe atuncea, pe lună. Greu o dusei dela Septemvrie până în Martie, de unde înainte apoi, nemai putând suporta lipsurile de tot felul și mai ales foamea și frigul, mă hotărîi să mă trag la profesorul și fostul meu stăpân, la Lemberg.

Trebue aicea să pomenesc, că pe atuncea, pe la anul 1840, nu erau corepetiții private așa multe ca acum, pentrucă corepetițiile la gimnasiaști, le țineau, se 'nțelege, că pe plată separată, înșiși profesorii ordinari, cu școlarii lor. Afară de aceasta, deși aș fi putut căpăta vreo oră privată, căci nu învățam rău, nu-mi era aceea așa de lesne, una, căci nu eram prea ferm și dester în limba germană și alta, pentrucă n'aveam haine potrivite, de a fi primit în case mai bune, dintre care unele țineau și corepetitori privați la copiii lor. Apoi nici stipendii și alte ajutoare publice și private, pentru școlari, nu existau pe atuncea cu cârdul, ca astăzi. Unicul stipendiu, ce exista la gimnasiul din Cernăuți, era în, pare-mi-se, zece exemplare, pentru noi Românii, numai stipendiul clerical; numai că acesta nu-l prea căpătau — goii și flămânzii, ci — »cine are, aceluia i-se va mai mai da«.

Era adecă la Consistorul din Cernăuți, care dispunea de

acele stipendii, un cancelar fac totum, carele ca jurist încă — practic, ce era în toate, dela posturile înalte și până la bietele stipendii ale școlarilor de câte 48 fl. pe an, se ținea de maxima : »do ut des«. Anul 1848 apoi i-a »dat« și lui, că l-a spulberat clerul și eparhia dela consistor.

Spusei deci profesorului meu de clasă — pe atuncea era numai unul pentru toate obiectele, — ce »necesitate coactus«, hotărîi să fac și acesta îmi făcu o colectă printre ceilalți profesori gimnasiali, îmi dete testimoniul de frecventare până la respectiva zi și înzestrat și cu un pașaport dela magistratul orășenesc al Cernăuțului și cu zece sorocoveți — colecta profesorului — în pungă, plecai cu un Șvab, ce adusese marfă dela Lemberg la Cernăuți și acum se întorcea cu altă povară, cu cincisprezece măji de pene scărmănate, la Brodi, și care Șvab mă primi, pentru 6 sorocoveți, cu sine până la Zlociov, 6 mile încă dincoace de Lemberg.

Era într'o Luni în săptămâna patimilor, care se întâmplase atunci a catolicilor deodată cu a noastră, și o adevărată săptămână de patimi și pentru mine. După o iarnă grea, cu omăt mult, ce nu se luase încă și făcuse drumul gropi și hopuri, de nu puteai merge nici cu sania, nici cu căruța, măcar trei pași fără a-ți pune capul în primejdie, în loc să șed în căruță, mai bine zis în harabaua cea monstruoasă, trebuiam să merg pe jos și să pun și eu umărul sub draghina harabalei deoparte, iar Șvabul făcea de cealaltă, ca ocnind roata stângă ori dreaptă în gropile drumului, să nu se răstoarne jireada de țuhali cu pene de deasupra noastră. Abia trei, patru mile făceam pe zi, iară în alta nici atâta, și, ca să sporim în cale, căci era Paștile la ușă, mai adăugam ziua cu diminețile înainte de soare și serile până târziu. Abia Vineri dimineața, înaintea Paștilor, ajunserăm în orașul Zlociov, de unde aveam până la Lemberg, cum zisei mai sus, șase mile. Umărul meu de ținut draghina harabalei era umflat de nu mai încăpea în mâneca surtucului și încălțăile mele, de mers mai tot drumul pe jos, erau sfârtecate, de scriam deja cu degetele picioarelor necazul meu pe omătul înmuiat.

La Zlociov aveam să mă despart de »birjarul« meu, numit »gazda harabagiilor«, și după ce, se înțelege, ajutai Șvabului mai întâiu, ca și tot drumul până aci, a desprinde caii și a-i da la grajd, intrarăm în odaia de obște a hanului, spre a ne răsufla și încălzi ceva. Eu scosei din legăturica mea, în care aveam cărțile de școală, o biată cămașă, documentele mele și cei șase sorocoveți, ca să-i dau Șvabului pentru, ce-i drept, cam stranie cărăușie, rămânându-mi încă numai șase creițari proști, toată averea mea. Scosei, zic, cei șase sorcoveți din legătură, însă Șvabul, un om de treabă, cum îl cunoscui, (se chema Franz Pichler și era din Viniki, de lângă Lemberg), când îi oferii banii, îmi zise:

— O, o, da cum aș putea eu lua încă plată dela d-ta, dacă în loc să te aduc în căruță, ai venit pe jos și peste aceea mi-ai și ajutat încă tot drumul și atât de mult?

Ceru apoi dela hangiu hârtie și negreală, se puse la masă și scrise ceva și, dându-mi scrisoarea, îmi zise:

— Aicea poftește biletul acesta și, trecând prin Viniki, dă-o cu salutări dela mine soției mele. Casa mea, dacă-i intra în colonie, e a doua în mâna dreaptă. — Și acum, jupâne hangiu, dă-ne ceva de mâncare și câte o sticlă de bere.

Eu mulțumii, cum putui mai frumos, bunului Șvab, pentru că-mi întoarse banii și pusei sorocoveții iară în legăturică. In odaia hanului nu era nime, decât numai o calfă călătoare, ce se cunoștea după bățul lui cioturos, ranița în spate și colosala pipă, numită, »căpățână de ulm«. Calfa, privea la noi, asculta toate, ce eu și Șvabul vorbiam. După dejunul, destul de bun, pe care îl plăti jupânul Franz, și după ce-i ajutai încă să înhame cei trei suri la haraba și după ce mai mersei cu el până la răspânțiile drumurilor, unul către Brodi, iară altul către Lemberg, ne luarăm rămas bun, mulțumindu-mi bunul Șvab, încă odată, pentru ajutorul ce-i dăduĭ în greul drum și invitându-mă cât mai cu căldură, să viu la el din Lemberg, de câte ori numai voi putea și voi voi. Luai deci drumul, ce mi-l arătă Șvabul, că duce spre Lemberg. Incepuse a ninge un ningău umed. După vreo câteva sute de

pași văd pe calfa din han șezând la marginea drumului, pe o movilă de prund.

— De unde și 'ncotro?

— Din Bucovina la Lemberg, spusei eu.

— Ah, avem așadară amândoi un drum: aidem !...

Eu mă bucurai, căci aflai tovarăș în țară străină și pe un drum mie necunoscut. Merserăm cât merserăm, întrebându-mă tovarășul de unele și de altele și ajungând noi în dreptul unei case de lângă drum, calfa zise:

— Aicea este bere bună; aidem să ne întărim cu câte un pahar și apoi, înainte !

Nu-mi era de bere, dar ca să nu mă despart de tovarăș, pășii după el în crâșmă. Calfa comandă două cvarte de bere, zidând :

— Dumnealui ar bea bere bună, de care i-am recomandat eu, că aicea este și mi-a făcut gust și mie.

Jidanul aduse cvartele, le puse înaintea noastră și calfa închinând la mine, bău paharul pe jumătate, își aprinse pipa cea mare, bău apoi și cealaltă jumătate de pahar și numai ce văd că apucă legăturica mea de dinainte și — pe ușă afară ! Eu după dânsul, jidanul mă oprește.

— Ce vrei? strig eu.

— Plătește întâi berea, răspunde jidanul, și apoi te du.

— D'apoi n'am comandat-o eu, îi răspund eu.

— Aha! zise jidanul, cunosc eu păsăruici ca voi.

Mă smuncesc, mă rog, îi spun că pe calfa fugită eu nu o cunosc, că acel străin m'a chemat pe mine în cârciumă, și nu eu pe dânsul, că sunt școlar sărac din Bucovina, că toată bogăția mea e în legătura ce mi-a răpit-o acel străin, și că-s pierdut de nu mi-o capăt îndărăt. Toate în zadar! Nimic nu ajută, nici lacrimile mele, cu care mă rugam de jidan. Ovreiul se puse la ușă și nu zicea alta nimic, decât: »Plătește !« Ce să fac? Mă apuca desperarea, cugetând că în legăturica mea erau pe lângă cei șase sorocoveți, documentele mele, fără de care, se înțelege, că n'aveam ce căuta la Lemberg. Văzând că-i rău și jidanul, la care se asociase și jidauca lui, nu mă

sloboade, scosei gologanul de șase creițari, ce-l mai aveam în buzunarul jiletcei și zisei jidanului:

— Na-ți, omule, tot ce am și te rog, pentru Dumnezeu! sloboade-mă, că ajungând hoțul de calfă, jur că-ți aduc restul de parale pentru bere.

Jidanul atunci îmi luă șesaca din mână și cascheta din cap și mă împinse pe ușă afară... Nu băgai în seamă insulta aceasta și mă repezii la drum. Atât în sus, cât și în jos ningea. Nu se vedea mai departe, decât vreo zece pași. Nu văd pe nime, încotro s'o iau? Alerg o bucată înainte, în direcția spre Lemberg; nici urmă de mișel de calfă, decât numai niște țărani pe jos, cari, văzându-mă alergând cu capul gol și plin de omăt, se uitau la mine par'că curioși, par'că cu compătimire, ba unii își făceau și cruce, cum se vede, ținându-mă de un bun smintit. Îi întreb cu glas rugător de n'au întâlnit un atare și atare om?

— Nu! îmi răspund cu toții.

Mă întorc înapoi la Zlociov, întreb din nou pe cine întâlneam:

— Nu! îmi răspundeau toți.

Ce să fac, săracul de mine! In zadar cuget alta... Mă mai duc la jidan, îl rog, de nu-l cunoaște el pe acel străin, de n'a mai fost el pe aici?

— Nu! îmi răspunde. Îl rog să se îndure și să-mi dea măcar cascheta, că mi-i frig și-s ud la cap.

— Plătește berea! îmi fu răspunsul și încă brusc și disprețuitor.

Mă aflam într'o situație atât de cumplită, încât nici astăzi nu știu cum mă trezii deodată că mă ținea un lacheu livrat de guler. Ridicai ochii, văzui în poarta unui palat de lângă șosea, vorbind lacheul polonește cu un domn îmbrăcat numai în halat, carele sta sus pe balconul palatului. In mâna mea vârî lacheul niște creițari și-mi tot striga:

— Ia-i și cară-te!...

Ca un fulger atuncea îmi sclipi un gând temerar și desănțat:

— Nu-s cerșetor, zisei eu lacheului, cu glas resolut, am ceva să-i vorbesc luminat puternicului stăpân, cum, adică, auzii, că-l intitulează lacheul pe boierul din balcon.

— Adă-l încoace, porunci boierul de sus, dar cată-l de n'are pe lângă sine arme. Cine ești tu, de unde și ce vrai? strigă boierul, polonește, către mine, după ce mă aduse lacheul înaintea lui, într'un cabinet luxos. Eu mă închinai supus și zisei:

— Iartă, luminat-puternice doamne, dacă polonește nu m'oi putea respica prea bine! Sunt un student din Bucovina, fiu al unui țăran sărac. M'a dat și m'a ținut un călugăr prin școli, până acum, unde mă aflu în a patra gimnasială.

Boierul mă privi aicea de sus și până jos — eram o apariție copleșită, într'adevăr vrednică de compătimit — vârî mâna în buzunarul halatului, vrând, cum se vede, să-mi dea o elemosină.

— Nu! luminat-puternice doamne, zisei eu, nu cer bani, ci îndură-te și mă ascultă puțin! Până în anul acesta eu nu știam mai mult despre Poloni și Polonia, decât ce auzii în școală și din cărțile școlare. In anul acesta însă îmi pică în mână istoria Poloniei și cetii în ea. Ajungând până la Vladislav Lokjetek, întemeietorul imperiului polon în secolul al XIV-lea și de aci înainte, nu știu ce să fie că nu-mi mai dete gândirea mea pace în Bucovina, un ceva tainic mă trăgea necontenit și cu o putere supranaturală, să vin în țara demnei și vitezei națiuni polone.

— Cum te chiamă? mă întrerupse aici subit boierul

Eu îi spusei pronumele meu, carele era atunci — polon. Boierul par'că tresări și văzui că fața i se face roșie: ridică capul în sus și mă privi cu un afect, că par'c'ar fi vrut să mă străpungă cu ochii și apoi strigă:

— Apoi tu ești Polon!

Eu continuai:

— Nu-mi dete zic pace gândul, să mai șed în Bucovina și în sfârșit cerșii pe la profesori și pe la alți cunoscuți, de strânsei creițar la creițar, ca să am de drum până la Lemberg, unde cu ajutorul lui Dumnezeu, între bravii și nobilii Poloni

să continuu școlile și iată, luminat-puternice doamne, ce chiar aici și chiar acum mi se întâmplă.

Aicea-i povestii toată pățania mea cu calfa. Boierul mă asculta cu tot de ce, de ce mai încordată atențiune, ochii și fața lui vădeau emoțiunea-i internă de ce, de ce mai agitată și mai volburată. Abia sfârșii cu povestirea despre calfă și despre procletul de jidan, ce mă asupri și mă batjocori atât de fără suflet și fără de nici un temei și boierul se apropie de mine, mi se uită drept în ochi cu ai săi — înfocați, și-mi zise răstit:

— Băiete, da de-i și drept ce vorbești ?

— Drept, luminat-puternice doamne, răspunsei eu, fără a arăta ceva sfială, poți, măria ta, numai să am prilejul, să te convingi că tot cuvântul e așa, dum ți-l spusei!

Fără a mai zice ceva, mă luă boierul de mână, mă duse printr'un cabinet, apoi printr'o sală spațioasă și cât mai pompos mobilată și decorată, apoi încă printr'o odaie, deschise o ușă și zise cu voioșie și emoțiune unei dame, ce ședea pe o otomană cu o carte în mână:

— Ascultă, dragă, și crede în viitorul nostru !

Zise și se duse îndărăt pe ușa, pe care venirăm. Un papagal verde, dintr'o colivie mândră și mare, pe un piedestal, pare-mi-se, de marmoră, balbutea:

„Nic, nic", s'apoi după o pauză, nic rospaci! adecă, pe românește »Nu, nu despera!« cum se vede, învățat, a spune Polonilor să nu despereze.

— Ce este? mă întrebă dama, ca intrigată și curioasă.

Desvoltatu-mi-am »gândul temerar și deșantat« colo, înaintea boierului, numai ca primul și sfiosul concept, ce am să-i vorbesc; acuma, ca și când l-aș fi copiat pe curat acel concept, cu necesarele corecturi și completări, repetai povestirea mea madamei de pe otomană, care, cum se vedea, era soția boierului de casă. Eu deaceea îmi dădui acuma, înaintea madamei, silință să povestesc mai bine, pentrucă cunoscusem că istorisirea mea avu la boier un efect cât mai emfatic. După povestirea-mi despre paupera-mi origine și despre greutățile, cu care, după moartea binefăcătorului meu, spre a continua școlile,

avui a mă lupta, și viind eu la cetirea istoriei Polonilor și deșteptarea în năuntrul meu a unui ceva necunoscut, ce nu-mi mai dete pace a rămânea în Bucovina, ci mă trase cu o putere nevăzută spre Polonia și nu mai avui odihnă nici zi nici noapte, până nu mă hotărîi a ceda acelei puteri nevăzute și a pleca spre Polonia: văzui pe madamă, tot de ce, de ce mai emoționată, de-i căzu chiar cartea din mâni. Deodată și cu glas tare mă întrebă și ea, ca mai înainte boierul:

— Cum te chiamă?

Îi numii și ei numele meu.

— Apoi tu ești Polon, zise ea. Eu tăcui și deocamdată nu știam, ce să răspund, dar aducându-mi aminte la scop tânti idea-mi venită, când mă ținea lacheul de guler, zisei:

— Auzii dela bunicul și tatăl meu, că în vremile vechi să fi imigrat în Moldova un antecesor a' lor din Polonia, carele era Polon. Și să fi fost încă și »nobil«. Bunicul și tatăl meu însă se născură acolo în Moldova, care după aceea deveni — Bucovina și fură botezați în legea ortodoxă a țării, fură crescuți între Români și se căsătoriră cu Românce și așa veni că și eu fui botezat în legea bunicilor și a părinților mei și crescut între Români... Cetind însă, cum zisei, în anul acesta, istoria Poloniei repet, că nu mai aveam pace în inima mea și dorii mai cu ardoare, să viu și eu în Polonia.

Atuncea odată numai ce văd că se repede de după spatele meu boierul spre soția sa, se cuprind amândoi cu lacrimi pe față, se țin o pauză așa îmbrățișați și apoi boierul către înduioșata sa soție zise cu un patos grav și maiestos:

— Auzit-ai dragă? Și apoi patria noastră, națiа noastră să n'aibă viitor? O, are, are! Copilandrul acesta de străviță polonă, născut și crescut în altă țară, în altă lege și în alt popor, neștiind, cum zice el, nimica despre Polonia, numai cetind istoria noastră, s'a deșteptat în el simțul național polon și încă cu o tărie atât de neînvinsibilă, că nu-i mai dădu pace să rămână în țară străină, ci-l trase la neamul, la pământul propriu al său. O, o ! exclamă boierul cu o emfasă supremă, viitorul Poloniei e asigurat !

Papagalul aice bălbuți în colivie:

— Nic rospaci!

Și iarăși o îmbrățișare intimă și triumfătoare.

— Șezi, băete, zise boierul, aduceți-i de mâncare și mai povestește cum era simțul acela ce te trase spre Polonia?

— Era, zisei eu, un simț atât de puternic, că eu nu-i mai puteam rezista...

— Este! strigă lacheul intrând atunci în odaia noastră.

— Este? strigă boierul.

Mă luă de mână și mă duse înapoi pe unde am venit, până pe balcon. Jos, între patru cazaci călări, calfa mea... Boierul, după ce mă dusese la soția sa, se 'ntoarse și porunci cum mai aspru celor patru cazaci, galopenilor săi de curte, să se repeadă prin toate părțile și din vânt, din pământ să i-l scoată și să-i aducă calfa călătoare. Un cazac îl și ajunse pe câmp, pe care calfa apucase fugind cu legăturica mea.

Ce urmă acuma, las cetitorilor să-și închipuiască și cred că ușor va ghici, spunând eu aicea numai atâta, că furia boierului, asupra hoțului de calfă, acesta greu și amar o plăti, iar jidanul crâșmar, auzind de cele ce se petrec la curte, la proprietarul adică al crâșmei și natural, speriindu-se de ce-l va fi așteptând și pe dânsul, numai ce-l văd alergând cu capul gol, numai cu iarmurca 'n vârful capului, arătând încă dela poarta ogrăzii cașcheta mea și gologanul de șase creițari și văzându-mă pe balcon, lângă boier, strigă cu schimele cele mai jalnice și desperate, că el numai a șăguit cu coconașul și că chiar se și afla după el, adică după coconașul pe drum, în fuga mare, ca să-l ajungă și să-i dea cașcheta și creițarii... Și să nu fi fost fariseism cinic, ci adevăr, ceeace spunea jidanul, era prea târziu. Minciuna-i vederată îi înăspri numai soarta încă și mai rău. Eu plecai apoi spre Lemberg, cu un dar numeros munificient, atât dela boier, cât și dela cucoană, apoi încă și cu promisiunea din parte-le, că, dacă m'oiu purta bine și voi învăța cu sârguință, dânșii mi-or fi tată și mamă.

Mergând eu apoi de acolo, mulțumeam pe drum lui Dumnezeu căci îmi dete acest »gând temerar și deșanțat«, prin ca-

rele sălvai și legăturica cu documentele mele și — viitorul Poloniei, mai dând încă și jidanului și sodalului ocaziune, cred că mai mult decât destulă, — după ce primul rămase mai întâi ușurat de un percium și de vreo jumătate de barbă, dară drept recompensă, cu niște obraji umflați ca mălaiul și roșii ca fesul, iară calfa, — acesta și cu încă ceva, căci ajunse pe o bancă, pare-mi-se, că la numărul creițarilor, ce costă berea — dându-le, zic, acestor mișei, prilejul, a avea în grosul dominical, răgaz destul, să-și facă socoteala pentru berea, devenită pentru ei mai pipărată decât zece șampanii.

IRACLIE PORUMBESCU

GLOSSĂ

Tie, Neam, în veci mărire!
Mântuire prin Unire.
Înălțare prin durere.
Ce-i Român, în veci nu piere.
Suferința-i primenire.
Vrajba frânge gând și vrere.

Mut, striga la Ceruri chinul...
Hău săpa, cruntat, destinul,
crunt săpa prăval s'aducă.
Buza se'nmuia în fiere...
— *Desfrățirea suc usucă.*
— Vrajba frânge gând și vrere.

Răstriști soarele-l surpară
Plaiuri, plânse, genunchiară.
Drumuri lungi de țară largă
cu pribegi și jalbe — aleargă...
Lacrimi salbe cad să 'nșire...
— Suferința-i primenire.

Neam — ce-adaşti, dur ca amnarul,
dârz să-Ţi scânteezi amarul!
Sufletele-şi adunară
aurul din foc şi pară...
— Vremea macină putere,
— Ce-i Român, în veci nu piere!

Neam — ce-adaşti Dreptăţii zorii:
drum nou veşnicei Istorii —
glorii, mâini, Îţi cresc Cetatea:
lumii strajă-i e Dreptatea!
— Jertfă zidul trainic cere.
— Înălţare prin durere!

Neam — crescut din spin şi piatră!
Veacuri dorm în sura-ţi vatră.
Adă-i duşi copiii iară!
Toarnă din oţel hotară!
— Suferinţa-i primenire.
— Mântuire prin Unire!

Ai zidit milenii două.
Te 'nsteleze slavă nouă!
Nouă purpură latină
viu Te 'nveaşte cu lumină!
—Vecilor să dai lucire.
— Tie, Neam, în veci mărire!

Vrajba frânge gând şi vrere.
Suferinţa-i primenire.
Ce-i Român, în veci nu piere.
Înălţare prin durere.
Mântuire prin Unire.
Tie, Neam, în veci mărire!

GEORGE VOEVIDCA

Ep. Bucevschi — Sfânta năframă

Părintele Iraclie*)

Şugubeaţă viaţă i-a mai dăruit Dumnezeu părintelui Iraclie dela naştere şi până la aşezarea Sfinţiei Sale ca preot în Şipotele Sucevii şi şugubeaţă i-a rămas şi de-aici încolo.

Noroc de doamna preoteasă, Emilia, — fată tânără şi cilibie de feşter neamţ, — „bună şi nefudulă par'că n'ar fi de domn, da' de-un creştin de-ai noştri cinstiţi", cum o zugrăvea soacrăsa, Varvara, pălimăriţa din Sucevița, — noroc de ea, sărăcuţa, şi de sufletul ei de înger, c'a fost în stare să îndure toate şi să-şi ajuture soţul prin greutăţile pe care i le-a scris soarta, dar şi firea lui îndărătnică şi nedată la gelăul fariseismului trebuitor trăirii tihnite printre oameni.

Avea ceva în sânge părintele Iraclie, ce nu se împăca cu rânduielile acestei lumi, atunci când aceste rânduieli erau sucite şi nedrepte. Ceeace nu însemna deloc că era acru şi zborşit la suflet. Dimpotrivă, din tot clerul greco-oriental al arhidiecezei Bucovinei, din vremea aceea, era poate cel mai hazliu şi mai gata de şotii. Dar îi plăcea lupta şi gata ! Firea omului îi fire şi n'o poţi schimba.

Una din marile nemulţumiri ale părintelui Iraclie era numele lui de familie: Golembiovschi ! De unde şi până unde taman această poreclă polonească aninată familiei lor de ţărani moldoveni? Tatăl său, vornicul şi pălimarul Tănase din Sucevița, nu prea ştia să-l lămurească în această privinţă, iar în diferite împrejurări din viaţă, când îi venea bine, între străini, ca om iscodelnic ce era, părintele se lăuda: „ad captadam benevolentiam", că-i neam de nobil polon.

Nu se ştie dacă şi-a căutat cândva spiţa neamului între acele familii ardeleneşti aşezate în Bucovina după robire şi cărora anii de cătănie în Galiţia sau alte împrejurări le-au pocit numele, făcând din Zelea, Zelinschi şi din Golumb, Golembiovschi. Oricum bănuiala sau născocirea cu strămoşul nobil polon nu prea pare s'o fi preţuit, pentrucă, dealtcum, n'ar fi luptat ani

*) Fragment din „Viaţa fără de noroc a domnişorului Ciprian".

de zile cu guvernul cesaro-crăiesc al ducatului Bucovinei, ca să-i îngăduie schimbarea numelui în Porumbescu.

Moşul său era puşcaş şi vânător vestit, iar tatăl, după cum aţi aflat mai sus, pălimar.

Pe copil l-au îndrăgit călugării, mai întâi la Sucevița şi apoi la Putna. Mai ales egumenului Putnei, Ghenadie Platenchie, i s'a lipit de suflet plodul isteţ şi neastâmpărat, care cânta ca un înger în strana mănăstirii. Şi după ce l-a învăţat buchile, l-a dat mai departe la şcoli. Cu greu s'a despărţit băiatul de viaţa de mănăstire unde poroganiile lui Calistrat Urmă, haiducul călugărit, şodeniile celorlalţi călugări şi taraful ţiganilor din Solca făceau din viaţă raiu. Mai ales că auzise de viaţa chinuită a şcolerilor români din „şcolile triviale". Trebuiau copiii să înveţe dela început nemţeşte ori leşeşte şi cetirea şi „computul" şi toate celelalte „obiecte", iar celui care era prins, chiar în „respiriu" că vorbeşte româneşte i se anina de gât un măgar tăiat din hârtie pe care era silit să-l poarte o săptămână, în care timp toţi ceilalţi puteau să-l poreclească în tot felul şi să-l stupească, fără nici un drept de împotrivire. Ba mai auzise şi de o altă metodă pedagogică a învăţătorilor galiţieni, cari, nu bănuiţi, dacă nu ştiau scolerii să se ceară afară frumos, nemţeşte, cu formula protocolară: „Bitte, Herr Lehrer, ich will hinaus!", ci se rugau româneşte, aşa cum îi învăţase mămuca, îi lăsau să-şi mozolească fundul izmenelor şi apoi îi alungau cu batjocură din clasă.

Dar a trecut prin toate câne-cânește. Şcoala şi-a isprăvit-o pe apucate, la început sprijinit de binefăcătorul egumen, iar după moartea acestuia, slujind, după obiceiul vremii, când pe un profesor, când pe altul, sau dând „ore private" la copii din părinţi mai bogaţi. Pe la mijlocul gimnaziei s'a trezit la Liov mai întâi ca „famulus" al unui profesor neamţ, după aceea ca învăţător de româneşte al unui englez pe care niscaiva interese bancare sau cine ştie ce spleen l-a îndemnat să înveţe acest idiom al unui popor barbar, apoi dascăl la biserica românească de acolo şi în cele din urmă puşcăriaş pentru şase

săptămâni, pentrucă întâmplarea a vrut ca să stea acelaş „cvatir" cu un conte polonez fugar şi conspirator.

După multe alte pătimiri s'a văzut, în cele din urmă, „filosof absolut", cu „testimoniul de maturitate" în mână. Inarmat cu acest testimoniu a putut intra în seminarul teologic dela Cernăuţi, unde a devenit foarte curând cunoscut nu numai ca preţuit conducător al „alumniilor" la „corul viril" şi la sărirea zaplazului simestrial, ci şi ca periculos agitator politic şi gazetar la „Bucovina" boierilor din Cernauca.

Aceştia ar fi vrut să-l păstreze şi după isprăvirea seminarului. Era bun de pană şi de isprăvi acest Porumbescu. El l-a adus pe profesorul ardelean fugar şi prăpădit de holeră Aron Pumnea în casa lor de lângă biserica Sfintei Paraschiva, dar tot el nu-l asculta pe acelaş profesor şi prieten Arune Pumnul în sfaturile lui filologice, decât în măsura bunului simţ, iar scrisul şi-l îndrepta după alt bun şi mare prieten, bardul Vasile Alecsandri, pe care tot la Hormuzăcheşti l-a cunoscut şi căruia i-a fost vrednic colaborator la adunatul doinelor bucovinene.

Şi pe când literaţii bucovineni din acea vreme scriau fraze de acestea: „Eu m'am ivit în formă de om cu existenţă proprie particulară la... Optombrie 18...", scrisul seminaristului Porumbescu se poate ceti şi azi fără zâmbete de compătimire şi fără dicţionar şi cine ştie dacă minunatele lui daruri de povestitor n'ar fi ajuns alte culmi, dacă Hormuzăcheştii ar fi reuşit să-l ţie în preajma lor.

Dar onoratul consistoriu şi celelalte foruri competente au fost de altă părere şi tânărul preot, de curând căsătorit şi hirotonit, a fost trimis să păstorească în fundul munţilor hutăneşti, la Şipotele Sucevii.

Această trimitere s'a făcut din însăşi prea înalta dorinţă a d-lui guvernator al ducatului, care dorinţă prea înaltă avea două pricini: mai întâi domnul guvernator era bucuros să-l ştie cât mai departe pe acel periculos secretar de redacţie dela „Bucovina", care alcătuia povestiri şi scria stihuri volahe cu înţelesuri în doi peri şi ale cărui compoziţii „Lui Iancu" şi „Cu

ramuri de oliv uniți" au început a se cânta tot mai des pe la reuniunile acestor valahi și apoi cunoscut lucru era că supărătorul gazetar și seminarist se arăta și om cu darul vorbirii la inimă, deci numai potrivit pentru a fi meșter de suflete zdruncinate, cum se aflau destule, în munții huțănești, în urma răscoalei lui Cobelița.

In pustietatea aceea din preajmătul vântului, unde depărtările dintre vecini se pot socoti cu kilometrul și unde se ridică spăimântoase din lut ciolanele pământului, ca să sloboadă din măruntaiele lui, la depărtări neînsemnate una de alta, trei mari ape moldovenești: Suceava, Siretul și Moldova, — părintele Iraclie a simțit la început așa ca o frică nelămurită, când i s'a arătat în fața ochilor clădirea din bârne abia cioplite și astupate între ele cu muschiu, ce avea să-i fie casă parohială și cuib de cinstită dragoste cu tânăra și cilibia lui preoteasă.

Dar și-a adus aminte că tatăl său, pălimarul, a fost în tinerețele lui, câteva zile, de voie de nevoie, haiduc în ceata lui Darie, cel scăldat la șapte Iordanuri și care purta lângă inimă iarba fiarelor.

* * *

Nevoi au fost, ca și până acum, multe. In câțiva ani numai a început a socoti numărul copiilor după degetele amânduror mâni, mai-mai să le ajungă la capăt. Dar bunătatea și hărnicia preotesei și firea lui îndărătnică și ușoară la zâmbet au biruit.

Cu oamenii s'a dat repede. Le-a deprins graiul și s'a încurcat printre inimile lor. Ba, îndată a început a născodi și a le povesti șotii potrivite la împrejurări; de-o pildă ci-că trebuie să ceară dela consistoriu trei pălimari pentru biserica din Șipote, unul ca să tragă clopotul de funie, altul ca să sprijine clopotnița ca să nu se dărâme când se mișcă și al treilea ca să umble pe dealuri să spuie poporenilor că sună clopotul și-i vreme de liturgie.

Numai printre inimile prea burduhănoșilor dela prealăudabilul consistoriu nu s'a putut încuroa. Era mult gol pe-acolo așa că n'aveai de ce te prinde. Le cam tuna el dela obraz vorbe

de smerită îndrăzneală, când socoteau că-i bine să-l povățuiască pentru șotiile ce le făcea și care, și ele. își aveau fiecare rostul ei și poate deaceea nu-l sufereau.

Intr'o bună zi credeai c'a dat palalaia în reverendele de la consistoriu. Prea Sfințitul Episcop Eugeniu, cu o hârtie în mână, tremurat de mânie, iar în jurul lui preacucernicii consilieri holbau ochii, care de care mai fioros, ca să-și arate disprețul față de acea netrebnică hârtie, pe care prea Sfințitul o puse din nou în cuvertă și-i însemnă cu mână proprie răspunsul, în scris mărunt și slovenesc: „Se dă enoriei Șipot cu acea însemnare înnapoi, cumcă până acum încă nici un circulariu nu s'a slobozit pentru schimbarea literelor și samovolnicie este care o oprim, a scrie raporturile și cele ale slujbei sale cu litere, care numai îngreuiază și nu înlesnesc cetirea și care la consistoriu nu să întrebuințează..."

Dar părintele Iraclie tot cu litere latine a urmat a-și scrie rapoartele la consistoriu și alte scrisori, aiurea, până ce tot consistoriul s'a lăsat bătut.

Cuiele înfipte în fierea fariseilor picurau însă venin la cea mai mică zădăreală.

Abia și-a înfiripat o gospodărioară în pustietatea dela Șipote, când, în miez de iarnă, l-au trimis la Boian ca să astâmpere oarecari tulburări ale credicioșilor de acolo, atâțați de niște clerici papistași veniți din Blaj.

A oftat și s'a supus. Mai ales că preoteasa i-a deschis ochii :

— „Las' că-i bine. Boianu-i sat mare, lângă Cernăuți. Ne cresc copiii. Lui Emilian i se apropie vremea școlii".

N'a fost cum știa el că trebuie să fie. Și-a făcut, însă, datoria. Oamenii s'au liniștit, s'au întors la matca credinței și au început să-l iubească la fel ca huțanii din Șipote. Dar, când își cerea leafa, secretarul episcopului îl trimetea să și-o încaseze... la Cernauca, la Hormuzăchești.

Nici cu școala lui Emilian n'a ieșit socoteala cum trebuia. L-a dat la cea mai bună gazdă de școleri din Cernăuți, la Pumnul. Stăteau acolo copii din cele mai bune case din toată Bucovina.

vîna, până și de peste cordum, ca de pildă Eminovicenii din Ipotești Botoșanilor și îi erau dragi profesorului toți. Îl durea inima că tocmai pruncul lui Iraclie, prietenul de zile amare, nu se putea deprinde cu traiul și învățătura în toată puzderia ceea de copii.

Expozitului dela Boian îi scria ca să-l liniștească:

„Frate Porumbe,

...Tu mă poftești, frate, că deacă așiu presâmți, după uă observăciune intreprinsă, că tângirea lui Emilian i-ar pute aduce ceva stricăciune sănătății fisice sau inemale, să-ți spun aceasta...

...de așiu fi văziut lucrul așa de perichios și amenințativ în vre uă privință, ți-așiu fi făcut cunoscut îndată

...Ell a făcut ce a voit și ce i-a dictat strămurul sâmțival copilăresc...

...Se vede luminat că starea inimei lui a trebuit nepăraver să urmezie uă schimbăciune răspunzătivă schimbăciunii împrejurărilor. Dar, pe drumul acesta, trebuie să meargă fiecarele, care vrea să păsiască către ajungăciunea meniciunii sale..."

Nu prea se îngrijea mult părintele de învățătura copilului. Nici cu el n'a mers tocmai neted pe la școli. Mai mult purta grija sănătății celor nouă copii și a firavei lor mame.

***

După doi ani de hărțuieli cu cei dela Cernăuți a izbutit, în cele din urmă să se întoarcă la Șipote unde-l așteptau hutanii văduviți de apărătorul lor și împilați de k. k. jandarmi și finanțeri.

Era anul 1859.

DRAGOȘ VITENCU

VERSURI PENTRU DULCINEEA DE TOBOSO

Tu n'ai băut paharul nebuniei mele
Și n'ai furat prundiș de aur și de stele,
Ca să-l azvârli în lacuri și oglinzi;
N'ai încercat un soare nou s'aprinzi.

Tu, plopii ce ardeau făclii în mine
I-ai retezat în toamnele senine;
Ai scuturat frunzișul meu de aștri,
Cum bruma cade pustiind jugaștrii.

N'ai înțeles de ce luptam cu morile de vânt,
N'ai priceput nici visul meu ca un descânt
De greeri triști în nopțile pustii,
Căci tu nu porți mister în ochii sinilii...

Te-am îmbrăcat în zale străvezii de lună
Și-au încercat fântânile din ochii mei să-ți spună,
Cât de adânc răscolitor mi-e chinul
De-a nu avea din florile vieții decât spinul.

Te-am cizelat în gândul meu — Domniță —
Și sufletul ți l-am țesut ca o altiță
Cu aur vechiu de toamnă în ogoare,
Cu îndoiala visurilor călătoare.

Dar ochii sinilii nu au mistere:
Când am bătut la poarta lor, era tăcere...

AUREL SÂNGER

PRIMĂVARĂ CRUDĂ

Primăvară crudă, primăvară crudă,
Sufletul şi-apleacă urechea s'audă
Cum mustesc pe ramuri, la lumină scoşi
De sub coaja aspră, mugurii vâscoşi.

Cine-a fost pe-aicea de-a sădit azinoapte
In pământul negru, ghiocei de lapte,
Şi din firul ierbii a ţesut covoare
Şi peste câmpie le-a întins la soare?

Sângele în inimi de ce ne fierbe oare
Ca vinul vechi în cramă, când înfloreşte via?
Dece simţim în braţe, crengi tremurătoare,
Şi renaştem şi noi înfrăţiţi cu glia?

EMIL ZEGREANU

STIHURI PENTRU PRIMĂVARĂ

Vântul a tras la o parte perdeaua norilor
Şi oglinda apelor s'a luminat.
S'a privit în ea sborul cocorilor
Ce spre târg ca o salbă s'a deşirat.

Mugurii au deschis ochii să vadă minunea minunilor:
soarele
Cu naiul pe buze stau luncile, pădurile.
Printre tulpini se joacă de-a prinsul căprioarele,
Ca niste jertfe aduse zeilor, fumegă arăturile.

Dumnezeu a zugrăvit florile cu migală.
Basmele, în sipete, prind iar colb şi rugină...
Sufletele — anafură duminicală, —
Desbrăcate de zgură, se logodesc cu lumină.

ADELINA I. CÂRDEI

O stihuitoare bucovineancă uitată:
Elvira Lomoş de Reuss

Dacă istoria literaturii bucovinene şi antologiile poeziilor aceloraşi meleaguri n'au amintit, până acum, nimic despre Elvira Lomoş de Reuss, care, din surplusul ei sufletesc, a dăruit provinciei de Nord a ţării versuri înmănunchiate într'o broşură [1]) editată de Librăria Pavel Suru din Capitală, e pentru motivul că această fiică a Rădăuţilor şi-a desfăşurat scurta-i activitate lirică într'un timp când Europa îşi măcina forţele fracţiunilor ei etnice în crâncena încleştare dintre 1914—1918 şi când observatorii literari, de până atunci, nu rămăseseră la locurile lor, ca să înregistreze, fidel, orice înmugurire sporadică şi izolată.

In plus, Elvira Lomoş de Reuss a publicat prea puţin în ziarele sau revistele din Bucovina, ca să fie cunoscută la vreme de cercurile literare locale. Unicul cotidian septentrional, la care a colaborat şi ea, a fost „Dreptatea" mareşalului Averescu, din Cernăuţi, unde apare o singură dată, cu poezie intitulată *Departe* [2]). Restul îl semnează în ziarele şi periodicele de dincolo de Burdujeni, căci vitregia sorţii o face să cunoască de de timpuriu drumul pribegiei şi-al necazului. Abia de şasesprezece ani, părăseşte căminul şi sprijinul părintesc şi pleacă spre Bucureşti, pentru a nu fi martoră la durerile cosângenilor, ajunşi sub ocupaţia ţaristă. Acolo, desrădăcinată din ambianţa familiară de acasă, plânge, în versuri juvenile, robia nouă a Ţării Fagilor, chemând în ajutor fraţii din regatul liber:

Bucovină, Bucovină,
Sfântă ţară, scump pământ,
Străluceai şi tu 'n lumină,
Azi eşti însă un mormânt...

Bucovină, Bucovină,
Sfântă ţară, scump pământ,
Spune fraţilor să vină,
Căci feciorii nu-ţi mai sânt!

(Bucovina).

Versurile acestea formează debutul literar al odraslei rădăuţene şi au fost publicate în revista „Drepturile Femeii" din 1916, Nr. 4, probabil, la intervenţia unei protectoare de reliefată ţinută naţională, căci, pe lângă semnătură şi vârstă (16 ani), se mai adaugă şi „refugiată bucovineancă".

Dispunând de asemenea recomandaţie a timpului, Elvira

---

[1]) Broşura poartă titlul: **Pribegiri prin neştiut**, *versuri de Elvira Lomoş de Reuss*, Editura Librăriei Pavel Suru, Bucureşti 1922.

[2]) In numărul cu data de 11 Decemvrie 1921.

Lomoș de Reuss, bate și la ușa altor redacții bucureștene, unde i se oferă aceeași ospitalitate, ca și la „Drepturile Femeii". De aici înainte numele ei figurează, cu intermitențe destul de mari, ani de-arândul, atât în „Foaia Poporului Român" din Budapesta, în „Adevărul literar și artistic", cât și 'n „Viața Nouă" a lui O. Densușianu.

In special ultima revistă, de nouă inspirație poetică și de restrânse colaborări contemporane, o primește pe Elvira Lomoș de Reuss cu toată bunăvoința, susținându-i primii pași de afirmare prin rânduri frumoase și alese, cum sunt cele ce s'au scris cu prilejul apariției plachetei *Pribegiri prin neștiut*, în care versificatoarea bucovineancă își publică, în afară de poeziile apărute în periodicele amintite, și altele, ce nu mai văzuseră până atunci lumina tiparului.

Despre toate recenzorul anonim al „Vieții Noui" are numai cuvinte de laudă și încurajare, evitând să se oprească asupra părților slabe și defectuoase, căci spune: „Cu o spontaneitate trecând dela game primăvăratece la modulări străbătute de melancolie, sensibilitatea femenină se desprinde viu din aceste versuri și cine urmărește producția literară din curiozitatea de a descoperi vreun talent printre atâția care înșiră numai vorbe și pretenții, nu se poate să nu recunoască suflet de poet" în versurile bucovinencei.

Desigur Elvira Lomoș de Reuss nu putea să-și afirme, la început, decât sensibilitatea poetică, rămânând ca ulterior să-și arate și talentul de care dispune. Pentru *Pribegiri prin neștiut* remarca făcută are valoare de adevărat elogiu, pentru că în același număr al revistei [3]) *Zamolxe* al d-lui L. Blaga, nu se bucură nici de departe de calificativele date versificatoarei din Rădăuți. Dimpotrivă, D-sale i se reproșează o serie de inadvertențe de fond și formă, contestându-i-se până și claritatea stilului, lucru ce nu i se întâmplă Elvirei Lomoș de Reuss. Acesteia, o recenzie din „Luptătorul" [4]) îi scoate în evidență tocmai calitatea discutată, căci, vorbind de cele 16 poezii ale plachetei, Veturia Mileva Marcovici zice despre ele că sunt „tresăriri intime, frânturi de visuri și doruri, melancolii vagi, exprimate în versuri simple, clare și așa de ușor de înțeles, încât cetindu-le, te cuprinde mirarea că se mai poate întâmpla să pricepi ușor versuri apărute într'o epocă, în care este de rigoare să nu înțelegi nimic".

[3]) Nr. 1—2, pe Martie—Aprilie 1922.
[4]) Din 17 Februarie, 1922.

Și într'adevăr, străbătând producția lirică a Elvirei Lomoș de Reuss, nu vei întâlni nicăieri locuri nebuloase, îmbrăcate în figuri de stil cu pretenții inovatoare, pentrucă versificatoarea bucovineancă n'a avut vreme să-și facă ucenicie poetică decât în băncile celor câteva clase de liceu, cu poeziile lui Văcărescu și Cârlova pe pupitru. In consecință plachetă aduce cu ea, pe lângă contribuția personală a autoarei, și miresmele influenței clasicilor autohtoni, dintre care Alexandrescu își are o bună parte de contribuție. Dovadă, tonalitatea minoră a versurilor stihuitoarei, prinsă în același vocabular specific grănicerului dela Focșani :

Stau astfel învinsă, robită de soartă
Și fără o rază de vis sau noroc,
Imi văd năzuința zădarnică, moartă,
Și inima 'n valuri de umbre și foc.
Și-atunci doar un cântec mi-alin întristarea,
In cântecul ce-l plâng acei ce mi-s dragi,
Și apele limpezi și codrii de fagi
Il caută și vântul, îi știe și zarea
(Departe)

Nota melancolică din strofele citate se accentuează și mai mult în *Popas trist*, unde ritmul și lexicul alexandrescean sunt brodate pe motive eminesciene, ca cele din *Melancolie:*

O noapte de toamnă tristă și rece,
Un sgomot sinistru 'n pădurea de fag
O buhă fricoasă deasupra mai trece
Și-s singură — numai cu dorul pribeag.
Pe-o scândură neagră, de fulger rănită
Eu stau gânditoare în tristu-mi popas.
Podoaba pădurii e 'n jur ruginită —
Doar vântul mai cântă cu rimicu-i glas

Factură pregnantă eminesceană poartă, în poezia menționată, în special finalul, în care autoarea transcrie versurile măiestrului de predilecție:

Și când gândesc la vața-mi, îmi pare că ea cură
Incet repovestită de o străină gură.

cu versuri palide și stângace:

Cu doruri păgâne ascult aiurită
Chiar draga-mi poveste, trecută de mult

Debarasându-se de ritmul elegiac şi aproape funebru al cântăreţului ruinelor Târgoviştei, Elvira Lomoş de Reuss se lasă de acum vrăjită numai de sonoritatea poeziilor lui Eminescu, încât versurile ei găsesc sursa de inspiraţie în cele ale marelui poet, fără prea multă perdea şi fără prea mare străduinţă, în ceeace priveşte refacerea. Astfel *Chemare* se oglindeşte perfect în *Dorinţa*, ambele poezii începând cu acelaş cuvânt, iar *Vis real* în *Singurătate:*

Vino şi cu raze pline
Fă ca 'n tainicele gânduri
Fruntea mea să se 'nsenine
Când voi scrie rânduri, rânduri
(Chemare)

De o parte originală şi de sine stătătoare, în poezia Elvirei Lomoş de Reuss e mai greu de vorbit, căci autoarea n'a avut posibilitatea să se emancipeze de sub tutela înaintaşilor de marcă. Greutăţile vieţii, cu care a luptat, şi moartea ce-a secerat-o prea timpuriu, nu i-au permis să se dedice muzelor cum trebuie şi să-şi găsească făgaşul propriu. Din pricina sublniată îndeletnicirile lirice au fost, pentru ea, mai degrabă prilej de refugiu şi de confesiuni intime, decât artă şlefuită de dalta talentului. Totuşi, calitatea din urmă nu i se poate contesta cu desăvârşire, deşi poeziile ce ne-au rămas nu se pretează la citări integrale. Excepţii fac *Cântec de leagăn*, închinat fetiţei sale Getta şi *Ca o sihastră*, cu îndepărtate acorduri eminesciene:

Aş vrea să plutesc pe marea albastră
— O singură barcă tovarăşa mea —
Şi mării să-i fiu iubită sihastră
Şi luna visarea-i întreagă să-mi dea...

Iată acum şi două strofe din *Cântec de leagăn:*

Dormi în dulce pace,
Scumpule copil..
Şi închide ochii
Floarea lui Aprii

Dormi în dulce pace,
Legănată 'n vis,
Scump odor al mamei,
Floare de cais!

Dacă citaţiile integrale se limitează numai la aceste două lucrări ale Elvirei Lamoş de Reuss, există, în schimb, destule alte strofe, care dovedesc că versificatoarea rădăuteancă şi-ar fi cucerit desigur un loc în lirica Bucovinei, de-ar fi trecut de

pragul celor 23 ani de viaţă şi-ar fi continuat să-şi maturizeze îmbobocirea. Mărturie stă strofa întâia din *Pastel*, apărut în „Adevărul literar şi artistic" din 2 Septembrie 1923:

In murmur de apă tresare izvorul
Pe valea scăldată 'n lumină —
O fată de ţară sucşte fuiorul
Şi plânge şi cântă şi-şi spune tot dorul,
Iar frunza răchitei suspină...

sau începutul din *Când viaţa nu mai cântă:*

Copil nebun ce cauţi tu roze
In seara tristă, în noian...?
N'auzi cum suflă vântul iernii
Pe foi din veştedu-ţi roman?

Pe lângă versurile menţionate şi cele ce s'ar mai putea menţiona, mai pledează, pentru reuşita lucrărilor de mai târziu, simţul critic cu care a fost înzestrată funcţionara bucovineancă dela Ministerul de Externe, căci *Pribegirile prin neştiut* mărturisesc, prin însuşi titlul lor, recunoaşterea personală a autoarei referitoare la lipsa ei de pregătire tehnică. Deşi lucra într'un domeniu puţin familiar, ea n'a lăsat să intre în broşură tot ce publicase până atunci, ci a eliminat din paginele editate de Librăria Pavel Suru, atât **Crăciunul anului 1916,** *Dedicaţie soldaţilor români răniţi, dela Spitalul Militar*, apărută pe o foaie volantă, cât şi *Cântec*, publicat în „Foaia Poporului Român" din 23 Oct. 1918. De aceeaşi soartă s'a învrednicit apoi *Străinul*, apărut în aceeaşi „Foaie" din Budapesta [5]), precum şi *Chinuri*, publicate în „Adevărul literar şi artistic" [6]).

Celorlalte poezii le corijează forma *(Bucovina, Bolnava)* le schimbă titlul (*Chemare* [7]), iar mai târziu, nefiind mulţumită nici cu ultima redactare, le reface din nou, îndreptând tipăritura cu negreală, cum e cazul lui *Privind în jur*, din exemplarul ce ne-a servit pentru aceste rânduri. Tendinţa spre mai bine e, prin urmare, constantă la Elvira Lomoş de Reuss şi ea se

---

[5]) La data de 20 Oct., 1918.

[6]) In numărul datat cu 22 Mai, 1922.

[7]) Apăruse în „Adevărul literar şi artistic", din 23 Decembrie, 1921, cu titlul: *Ca 'n alte vremuri...*

poate verifica şi din poeziile publicate în 1923 în „Adevărul literar"[8] şi „Viaţa Nouă"[9], după apariţia plachetei *Pribegiri.*

Cu aceste frânturi smulse din propriul ei suflet se încheie definitiv activitatea literară a odraslei rădăuţence de pe malurile Sucevii, sigilându-se pentru totdeauna strădania urcuşului artistic. Pentru literatura bucovineană ea rămâne o stihuitoare înstrăinată de locurile natale, ce nu şi-au putut îmbrăca bogăţia de sentimente în haina corespunzătoare a versurilor, pentru că soarta a fost prea vitregă cu ea, iar presentimentul morţii prea a încercat-o timpuriu:

O, visuri plăpânde în nimb de iubire
Şi duce viaţă cu farmecu-ţi sfânt
Vă las, că mă poartă de acum în neştire
Ai zilelor demoni, spre drum de mormânt
(Vă las)

Implinindu-se, anul acesta, două decenii de când peste privirile tulburi de suferinţă a celei ce-a fost Elvira Lomoş de Reuss s'a lăsat zăbranicul greu al morţii, ne facem o pioasă datorie poposind şi pe lespedea strădaniilor ei, ca să-i aprindem candela amintirii.

TR. CANTEMIR

PREVESTIRE

Păunii întind foşnet şi curcubee 'n ramuri
Roteşte 'n trunchiuri seva şi-o toamnă grea de rod,
Un corn răstoarnă 'n codri singurătăţi — prin geamuri
Cu aripile ziua se sbate în năvod.

D. LOGHIN

[8]) In numărul din 2 Septembrie, 1923, i se tipăreşte *Pastelul* amintit, prima poezie pentru care i se plăteşte.

[9]) In „Viaţa Nouă" a anului 1923, Nr. 12, din 1 Februarie, apare o evocare a Rădăuţilor — *Intr'un oraş umbră.* Tot în acest timp Elvira Lomoş de Reuss mai scrie câteva dedicaţii şi stiluri, rămase în manuscris, care nu meritâ atenţie specială. Ultima poezie poartă titlul „Spulberări de gânduri" şi a fost publicată în „Viaţa Nouă", Nr. 7—8, 1923.

EVOCARE

Imi trec măşti funerare acum pe dinainte...
Cu fruntea lui pleşuvă, bunicul cel cuminte
tot sufletul şi-l sună în vorbe înţelepte,
cetind în biblia veche, rar, rândurile drepte,
la masa lui cea joasă de lemn îngălbenit, —
în care cu briceagul, ades am scrijelit
un nume, o iniţială, un semn neînţeles,
tot ascultându-i glasul înalt şi recules...
O stea, prin ferestruică, pe raza ei subţire,
ne trimetea din noapte surâsuri de iubire
şi 'n toată casa veche cu-acoperiş de stuh
eram numai noi doi învăluiţi în duh
de linişte şi de o eternitate bună,
ce se 'nălţa din cartea cu scoarţa groasă, brună...
Depe perete, lampa de sticlă, mult umilă, —
ne 'ngălbenea obrajii şi a cărţii sfinte filă
şi contura cu fire de aur şi de mit
tot lucru 'n casa aceea, de mulţi ani învechit;
Iar ale noastre umbre pe vânătul perete, —
a lui o frunte 'naltă, a mea 'ncadrată 'n plete, —
stând una înspre alta ca 'n taină înclinate,
păreau proecţia noastră mută 'n eternitate...

TEODOR PLOP

VEGHERI

Condurul lunii cade prin ierburi licurici;
Rătează-un greer noaptea adâncă, — în ţărână
La pândă stau cu ageri luceferi prin potici,
Un zurgălău de stele se scutură 'n fântână.

D. LOGHIN

MUNȚI DE IARNĂ

Munți de iarnă, singuri munți,
Sub zăpezi par regi cărunți,
Codrul, aprigă armie
Prin balade fumurie.

Sară aspră de cristal,
Fiecare creangă, șal.
Liniștea s'arată peste
Culmi și ascuțite creste.

Cerb de ceață a trecut
Ca săgeata, nestiut.
Peste râpă, peste vale,
Fără urmă, fără cale.

TEOFIL LIANU

AM ASCULTAT...

La marginea 'ngustă a unui ogor
O mână de iarbă sub tâmplă mi-am pus.
Pe-aicea stăpânii țărânii și-au dus
Urmașii averii din drum în răzor.

Și anii topiți în viață de mult
Se 'ntreabă patetic în bulgăr curat:
Pe câți am hrănit noi din plug, din arat
Prin veacuri de-arândul în cântec de cult?

Trecutul din bulgăre l-am ascultat
Și stelele serii m'au prins pe cărări.
Stăpânii pământului scutură zări
Din vremuri bătrâne pe drumul uitat.

LEON HUMOREANU

Documente vechi în Bucovina*)

In Bucovina se află bogate comori de documente din trecutul neamului românesc, căci pe lângă numeroasele mânăstiri și pe lângă fosta episcopie a Rădăuților, s'au păstrat cu îngrijire hrisoavele slavo-române de proprietate și privilegii nu numai relativ la teritoriul Bucovinei propriu zis, ci și la numeroase localități și moșii din întreg cuprinsul Moldovei.

Pe lângă aceasta, boierii, mazilii și răzeșii își păstrau din vechime, și o seamă mai păstrează încă, documentele lor particulare relativ la pământurile ce le stăpâneau și la anumite privilegii și drepturi de care se bucurau strămunii lor.

Pe când actele istorice dela mânăstiri ne-au rămas în cea mai mare parte, căci „avuțiile arhivale ale mânăstirilor Putna, Sucevița și Dragomirna păstrează fiecare câte un tesaur întreg de pergamente și hârtii vechi" [1]), multe documente aflătoare în mâni particulare s'au irosit și au fost distruse.

Numai din ultimele trei decenii avem cunoștință de câteva cazuri de dispariție a numeroase documente din cauza evenimentelor. Astfel, în timpul războiului trecut, au fost împrăștiate și au dispărut o mulțime de documente familiare, ținute cu îngrijire într'o ladă din generație în generație, a mazilului Teofil Balosescul din Stănești de jos p. C.; pe timpul invaziei din 1940 a dispărut la Horoșăuți o ladă cu multe hârtii istorice și obiecte vechi a familiei Leon Vlaicu; cutare regretă pierderea unui uric dela Alexandru cel Bun, peste 100 de documente ale mele, rămase în dulapul cu cărți, au dispărut și ele fără urmă. Noroc că am putut salva în refugiu măcar puține dintre cele mai importante, între care se află și ispisocul dela Simion Movilă [2]), care, pe vremuri, făcea parte din colecția Leon Flondor din Milie.

Majoritatea hârtiilor slavo-române, aflătoare în arhivele mânăstirilor și cea a Mitropoliei din Bucovina, au fost studiate și publicate de câțiva cercetători între care primul loc, în ordine cronologică, îl ocupă Franz Adolf Wickenhauser. Acel zelos și priceput cercetător al trecutului nostru, a dat publicității un foarte bogat și prețios material documentar.

In calitate de funcționar, în decurs de mai mulți ani, la administrațiile moșiilor statului și fondului bisericesc ortodox din Bucovina, Wickenhauser a copiat și a tradus în limba ger-

*) Comunicare făcută la institutul „Cernăuți" în ședința din 12 Martie 1923.

[1]) Orest Popescul în „Câteva documente moldovene" 1895, pag. 1.

[2]) Vezi „Făt-Frumos", Anul XVIII Nr. 1.

mană numeroase documente pe care apoi le-a folosit la alcătuirea merituoasei sale opere ştiinţifice.

Numai în primele sale două cărţi apărute sub titlul general „Moldawa, oder Beiträge zu einem Urkundenbuche für die Moldau und Bukowina" (tratând în special: 1. „Istoria mănăstirii Moldoviţa, 2. Istoria mănăstirii Solca), sunt reproduse 293 resp. 175 de documente slavo-române, în afară de cele din timpul ocupaţiunii austriace.

In cărţile ce le-a publicat Wickenhauser în continuare, dându-ne istoria numeroaselor mănăstiri din Bucovina — cu excepţia celor din Dragomirna şi Sucevita — apoi istoria Episcopiei Rădăuţilor etc., acest autor s'a bazat totdeauna în expunerile sale pe zeci şi sute de documente ce le-a reprodus în traducere ca anexă la fiecare carte.

După Wickenkauser care a publicat mai cu seamă hrisoave mănăstireşti, Dimitrie Dan, pe vremuri preot la Iujineţ, are meritul de a fi dat la iveală, cu scop de afirmare a românismului în nordul Bucovinei, primul document răzeşesc în „Revista Politică" din Suceava, vol. II, numărul pe Dec. 1887. Documentul se afla în posesiunea lui Ioan Arhip, învăţător la Clivodin, şi e un act de privilegiu dat de voevodul Moldovei Alex. Ioan Mavrocodat, Iaşi 1786, Ian. 30, către Petrachi fiul lui Vasile Arhip care a fost căpitan la ţinutul Cernăuţi.

„Rev. Politică", a publicat apoi în numerele din 1 şi 15 Febr. 1888 patru documente mazileşti, proprietatea tânărului judecător Vasile Tudan, originar din Costeşti, jud. Storojineţ, dintre care primul e un hrisov dela Vasile Lupu, Iaşi 7160 (1651), Sept. 14.

Un alt preot, Dr. Orest Popescul, egumen al mănăstirii Sucevita de mai târziu, a scos în broşură la Cernăuţi, primele documente ce nu fac parte din vre-o arhivă publică, deci de cele în posesia unor familii particulare din Bucovina, „din care unele dispun de adevărate specimene", cum ne arată autorul broşurii „Câteva documente moldovene".

George Popovici, — poetul Robeanu, — adunase dela particulari şi copiase o serie întreagă de documente pentru studiile sale juridice şi cum el nu se putea gândi la publicarea materialului adunat, cumnatul său Orest Popescul se simţi îndemnat să publice din acel bogat material „douăzeci şi patru de documente slavone emanate din cancelaria voevozilor moldoveni în cursul anilor 1418—1660", deci dintre cele mai vechi şi mai importante acte ale istoriei noastre naţionale.

Dimitrie Dan, zelosul cercetător bucovinean pe care-l cu-

noaştem dela „Rev. Politică", publică în „Junimea Literară" vol. IV pe 1907, două documente particulare, iar în vol. VI pe 1909 prezintă d. I. Nistor în aceeaşi revistă pe care o adumară cu G. Tofan, un ispisoc dela Grigore Ghica din anul 7245 (1637), Febr. 11, cu un foarte temeinic şi amănunţit comentar ştiinţific.

Un mare număr de documente particulare a apărut în „Gazeta mazililor şi răzeşilor bucovineni" între anii 1911 şi 1914, în care sunt parţial tipărite colecţiile Leon Samson din Bărbeşti, Ioan Baloşescul din Comăreşti, apoi documente din Mihalcea, Boianceni, Ivancăuţi, etc.

T. V. Stefanelli, fost membru al Academiei Române, ne-a dat în 1915 o foarte îngrijită şi voluminoasă colecţie sub titlul „Documente din vechiul ocol al Câmpulungului moldovenesc", operă care constitue încoronarea muncii migăloase de decenii a autorului. Acesta, în cariera sa de magistrat la Câmpulungul moldovenesc, a adunat documentele particulare din acel ţinut. Colecţia cuprinde peste 300 de documente, toate numai în limba română, de conţinut variat şi foarte interesant, începând cu o „Carte de zălojag între Ursul Mănăilă şi Gheorghe Floce pentru un loc în Peciste" din 1611, şi se termină cu o mărturie din 1843. „Cartea de zălojag" figurează între cele dintâi documente în limba română dela începutul secolului XVII. „Cel mai vechiu act românesc în arhiva Sf. Spiridon dela Iaşi, de pildă, e zapisul de vânzare din 1601, prin care copiii lui Petru Olog din Băceşti vând părţile lor de moşie din Băceşti"[3]).

După Wickenhauser timp de cam trei decenii nime nu se mai ocupă în mod mai temeinic de anevoiosul studiu al documentelor din arhivele publice, deşi materialul nu era epuizat căci „nici publicaţiunile lui Wickenhauser nu cuprind întregul cerc al arhivelor mănăstireşti".[4]).

Abia în 1923 ne dă Dimitrie Dan, acum membru corespondent al Academiei Române, opera sa despre „Mănăstirea Sucevita", strălucita ctitorie a Movileştilor, lucrare premiată de Academie cu marele premiu Năsturel. Autorul reproduce în anexă, după modelul lui Wickenhauser documentele originale, rezumate şi traduceri, cari privesc direct Mănăstirea Sucevita, apoi hotarnicele şi în apendice „documentele Schitului celui Mare", cu hotarnicele respective.

D. prof. univ. Simion Reli, a publicat după arhivele sta-

[3]) Vezi Ghibănescu, „Ispisoace şi Zapise" vol. I, partea II.

[4]) O. Popescul, broşura citată.

tului din Cernăuți „Cinci documente din sec. XV—XVII", însoțite de un studiu în „Codrul Cozminului, Buletinul Institutului de istorie și limbă din Cernăuți" pe anii 1925—1926.

După războiul mondial „Junimea Literară" aduce un însemnat aport la cunoașterea vechilor hârtii, prezentând un bogat material de documente particulare. Astfel în vol. XIII din 1924 apar aproape 100 de „Documente Tăutulești", scoase de d. Artur Gorovei, cu un interesant studiu introductiv asupra materialului.

D. prof. univ. Leca Morariu tipărește tot aici 4 documente sub titlul „O comoară". Hârtiile vechi date de d-sa la iveală, sânt documentele preotului Vasile Pătrașcu din Bucovina, trecute apoi în posesiunea avocatului Numitor Liteanu. Un judicios și amănunțit studiu linguistic însoțește textul fiecărui document publicat.

In fine d. Const. Zoppa, profesor de istorie, publică în acelaș volum al revistei 5 documente sub titlul „Din bătrâni", care au fost aflate la conacul moșiei Cămărzani, jud. Fălticeni. Intre aceste se află un document în limba slavonă dela Constantin Movilă din anul 7117 (1608), Dec. 3, care e cel mai vechiu din colecție. Un comentar de specialitate însoțește textele publicate.

In 1925 a apărut în anuarul Școalei reale ortodoxe din Cernăuți colecția lui Leon Flondor din Milie sub titlul „Vechi documente moldovenești" și în 1929, în anuarul aceluiași liceu, colecția completă a lui Ioan Baloșescul din Comărești, sub titlul „Documente moldovenești din Bucovina", ambele scoase și în extrase de subsemnatul.

Două documente de mare importanță pentru cunoașterea trecutului Bucovinei, au fost publicate după originale provenind dela Eudoxie Ursachi, ultimul mare proprietar român din Banila moldovenească, de către marele genealogist Sever Zotta sub titlul „Semnileniul unui document dela Alexandru cel Bun și al satelor Banila moldovenească și Igeștii din Bucovina (1428—1928)". Documentele au fost reproduse în original și în traducere în „Ioan Neculce", Buletinul Muzeului municipal Iași, fasc. 7 din 1928.

Prin uricul din 6936 (1428) Aug. 5, Alexandru cel Bun dăruește slugilor sale Stanciul Banilovschi și Cârstea, pentru slujbe credincioase, satele Banila și Iujinții, iar cu 127 de ani mai târziu Alexandru Lăpușneanu, prin uricul din 7063 (1555) Mai 7, întărește dania aceloraș sate către urmașii lui Stanciul Banilovschi, conform privilegiului dela Alexandru cel Bun.

Ca temeinic cunoscător al trecutului Moldovei și ca pasionat scrutător al actelor vechi, Sever Zotta ne-a dat pe lângă textul și traducerea celor două urice și un studiu enciclopedic relativ la istoria, geografia și chiar și la limba actelor în chestie.

Ultima și cea mai bogată colecție de documente din Bucovina, e cea a d-lui Teodor Balan, director al bibliotecii universitare din Cernăuți, în 6 volume, sub titlul „Documente bucovinene", din care primul a apărut în 1933, iar ultimul în 1942.

Colecția prezintă în mod cronologic documente ce se păstrează în Arhivele Statului din Cernăuți, precum și la alte instituții de stat și bisericești, cuprinzând și prețios material dela câțiva mari proprietari din Bucovina. Ultima colecție fiind recentă și cea mai bogată de până acuma, merită o deosebită apreciere, deci ne vom îngădui să revenim asupra acestei opere cu alt prilej.

Cu toată munca depusă în domeniul acesta în decurs de 80 de ani dela 1862 când iese de sub tipar „Istoria Mănăstirii Moldovița" de Wickenhauser, până la 1924 când se tipărește cel de al VI-lea și ultimul volum al „Documentelor bucovinene" de T. Balan, se află în Bucovina încă destule hârtii vechi, atât prin arhivele publice cât și la particulari, care merită să fie date la iveală.

Publicația din urmă a d-lui Balan se încheie cu anul 1833, cea a lui T. V. Stefanelli cu 1843, dar numeroase documente doveditoare de autohtonia și persistența moldovenismului în Bucovina de Nord se găsesc până la 1850, căci în familiile răzășești dintre Prut și Nistru și de pe valea Ceremușului stăruia încă tradiția în prima jumătate a veacului XIX de a se redacta în limba română actele familiare precum: testamente, foi de zestre, contracte de vindere-cumpărare a proprietăților imobiliare etc., iar autoritățile austriace le recunoșteau și le autentificau.

ALEXANDRU VITENCU

TATA

Sub ferigi lungi șopârle, prin mâluri verzi comori.
A curs trecutul aspru pe-aici și-a 'ngenunchiat.
Il văd haiduc sub vreme, cu flinta la strâmtori, —
O creangă grea de soare pe el s'a scuturat.

D. LOGHIN

EINSAMKEIT

(Singurătate).

Abends, mit verhängtem Fenster,
Sitze ich am Tannentisch;
Feuer flakert still im Ofen
Und ich denke träumerisch.

Liebe Illusionen jagen,
Wecken der Erinnrung Traum
Leise, wie Gezirp der Grillen
In dem alten schwarzen Raum.

Oder tropfen schwer und tröstlich
Und in traur'ger Seel'zerfall'n
Wie zu Füssen Jesu Christi
Schwere Kerzentropfen fall'n.

In den Ecken meines Zimmers
Ist nur Spinngeweb'zu seh'n
Und durch meine Bücherhaufen
Insgeheim die Mäuse geh'n.

Und im Stillen dieses Friedens
Richte ich empor mein'Blick,
Horchend wie sie meiner Bücher
Umschlag nagen Stück für Stück.

Ach, wie oft wollt'ich versuchen
Auf die Leier zu verzichten
Und ein Ende zu bereiten
Meinem Elend, meinem Dichten;

Grillen aber und die Mäuse
Mit dem leise-feinen Gang,
Wiederbringen meine Schwermut,
Die wird wieder Liebessang.

Manchmal aber... doch sehr selten
Pocht das Herz mir zum Zerspringen
Wenn in späten Abendstunden
Höre ich die Türe springen...

Sie ist's! Und das leere Zimmer
Bald von Leben sich erfüllt
Und im Ramen meines Daseins
Strahlt ein helles Himmelsbild.

Und es bangt mir, dass die Zeit sich
Noch getraut vorbeizugehen,
Da wir Hand in Hand uns flüstern,
Mund an Mund die Lieb'gestehen.

Tradus în limba germană de RADU BĂCU

DIN CAERUL VREMII

Ard stelele, la căpătâi de cer, ard mereu,
Nici pentru mine, nici pentru tine, ci pentru Dumnezeu;
Ci rătăricile prin noapte îmi sunt stelele,
Cu întunerecul tovarăș și cu lelele,
Intâlnite în fiecare noapte, la fântână.
Luceferii, mă tot țineau de mână,
Să nu mă duc mai departe fără ei,
Ci să mi-i pun brățară la lumină,
Să-mi împletesc în vis, gândul cu ei,
Din razele lunare, să făuresc cercei
Pentru Domnițe tinere și dragi,
In toamna atât de crudă cu iz jilav de fagi.
Din caerul vremii se deapănă rând pe rând,
Lumini stinse de seară cu fulguiri stelare,
Pe cerul plin de-atâta măreață depărtare.
Și toamna sună printre ramuri goale,
Cuvintele-i sunt poate ale mele, sau ale tale;
Nici pentru mine, nici pentru tine, ci pentru Dumnezeu;
Ard stelele, la căpătâi de cer, ard mereu.

TUDOR P. STOICA

Spre ţărmul de lumină

Sub lumina târzie a ultimului pătrar de lună, Radu îi adună pe toţi băeţii împrejurul său. Erau acuma împreună cu ceî ce s'au adaus pe drum, treizeci şi şase. De toate vârstele, dela copilandri de şcoală până la holtei buni de cătănie, sau cu cătănia făcută, cum erau Niculai a lui Cosma, Ionică a lui Toader, Dumitru Vasian şi Pricochi Sumanari.

Aceştia, după ce „instruiseră" pe băeţi în mânuirea armelor, procurându-le unora pistoale, veniră ei înşişi înarmaţi cu carabine sprintene şi încinşi cu bogate chimire cu cartuşe.

Radu fusese de părere să nu-şi ia nimeni decât haina pe sine, sub care să poată ascunde un odor al credinţei, o cruce, o iconiţă, ori un steguleţ tricolor. „Ne ajunge sfânta cruce", spunea el. „Noi n'avem nevoe de nici o armă".

Până la urmă, însă, trebui să cedeze insistenţei celor patru flăcăi, cari se arătau mai îngrijoraţi în faţa nebănuitelor primejdii ce-i aşteptau la această îndrăzneaţă încercare de trecere a frontierei.

Admise, deci, ca băeţii să poarte arme, dar înainte de-a porni, îi mai reţinu câteva clipe în adăpostul tăinuit, ca să le dea unele îndrumări. Le vorbi în şoaptă:

Pornim cu Dumnezeu... Ieşiţi de-aîci, ne vom împrăştia, ca să ne putem strecura mai uşor... Ne aşteaptă poate clipe grele... Căutaţi să nu daţi greş cu nici un pas, cu nici o mişcare. Mergeţi cât se poate de liniştit, cu multă băgare de seamă... Adulmecaţi întâi, ca dulăii, roată împrejur... Apoi vă repeziţi... Nici o vorbă, nici un gând fără rost... Dacă se întâmplă ceva, nu vă folosiţi de arme, decât cu chibzuială... Să ne apărăm mai mult cu crucea, decât cu arma. E mai sigur !... Pe urmă, dacă nu s'o putea şi nu s'o putea, faceţi cum vă va lumina bunul Dumnezeu !... Orice greutăţi ni s'ar ivi în drum; noi trebue să trecem ! Vedeţi în depărtare, dincolo de apă şi de luncă, plopul acela înălţându-se la marginea ogoarelor? Mâne până la amiază trebue să fim acolo... Cine ajunge întâi, urcă până în vârful copacului şi înfige tricolorul. Va fi un semn pe care îl vom înţelege numai noi... Fiecare va căuta să ajungă numai decât, în timpul cel mai scurt. Cei sosiţi mai degrabă, vor aştepta lângă plop până ce vor veni toţi camarazii... După trecerea primejdiei trebue să fim iarăşi la un loc, cum sântem acuma. Acolo, în pământul liber al ţării noastre, primul lucru ce-l vom face va fi un popas la biserica cea mai apropiată, ca să ne rugăm pentru noi şi pentru părinţii noştri rămaşi în urmă...

Băeţii îl ascultară într'o tăcere adâncă. La cuvintele mai grele ale camaradului lor, aprobau doar cu hotărîte înclinări din cap. Atunci ochii tuturor sdânteiau ciudat în lumina ştearsă a lunii ce se sfârşea îngânată de pâlpâirea stelelor, iar mânile se strângeau puternic pe puşti şi pe pistoale.

Împărţiţi în grupe de câte trei-patru, tinerii coborîră costişa, ocrotiţi de întunericul cuibărit în frunzişul bogat al capătului de pădure tânără, care în partea asta, prin tufanii umbroşi, face legătură cu lunca deasă a Prutului.

Cei patru flăcăi primiră fiecare comanda unei grupe de băeţi. Tot aşa şi elevii de liceu, mai răsăriţi, mai cu pricepere, aveau în grija lor câte trei-patru inşi din clasele inferioare.

Porniră resfiraţi, ca în linie de bătaie, pe distanţă largă, depărtându-se o grupă de alta din ce în ce mai mult, toţi însă nelăsând din priviri coloana albuie a plopului bătut de lună, dincolo...

Radu avea în echipa lui pe Iliuţă Grâu şi pe Nichifor Zare.

Despărţit de grupurile celorlalţi camarazi, stătu câteva clipe în loc şi ascultă. Auzi un timp paşii acelor depărtându-se apoi liniştea cuprinse iarăşi întreg ţinutul.

— Haidem !

Mâine dimineaţă, ori poate încă în zori, îi va vedea acolo... Doamne, de-ar avea norocul să-i vadă pe toţi !... Era convins că va merge bine. Băeţii erau toţi unul şi unul. Avea încredere în ei...

Potecile acestea — se spunea — erau acuma aproape neumblate... Locul ales pentru trecere nu era atât de păzit.

Mersese vestea despre adâncimea râului în partea aceea. Iar văgăunile săpate de puhoaiele desgheţurilor şi ale ploilor, oricât de întortochiate, erau socotite inaccesibile fugarilor, căci acestea, pe lângă că duceau către partea cea mai adâncă a Prutului, erau toate îngrădite cu câteva rânduri de sârmă ghimpată, la înălţimea de 2—3 staturi de om.

Radu ştia că nu trebue să dee acestor argumente prea multă crezare, totuşi alese aici locul de trecere, după ce el însuşi se strecurase cu o zi înainte ca să-l cerceteze.

Cât de straniu îi părea acum toată regiunea !

Asta era pădurea copilăriei lui dragi? Asta era lunca hoinărelilor din vacanţele de vară?... Avea impresia că se află într'un ţinut cu totul nou, nemai văzut, străin... Copacii aceştia ursuzi, ca nişte arătări iscoditoare, râpile acestea căscate ameninţător... Nimic nu mai era la fel ca înainte. Zădarnic s'ar fi amăgit că schimbarea asta nu era decât o stare de surescitare a nervilor... Îl stăpânea tot mai mult convingerea că aspectul de pustiu pe care îl aveau împrejurimile atât de pline de viaţă, odinioară, era pustiu aevea. Duhul rău adus de stăpânirea străină se întindea pretutindeni stigmatizând lucrurile, locurile, oamenii, cu pecetea morţii. O viziune de apocalips de care nu scăpa decât visând la meleagurile cu soare ale copilăriei apropiate. Astfel, îi părea că se vede pe sine şi pe prietenii cari îl însoţesc, haiducind prin coclauri, cu sufletul fermecat de basmele vii ale codrului...

In bătaia gândurilor, Radu nici nu băgă de seamă cât au mers.

Văzându-se deodată singur, chemă încet pe camarazii grupului, cari îi răspunseră unul din dreapta, altul din stânga. Erau pe aproape, în desiş.

Cornul lunei făcuse şi el o bună bucată de drum, înălţându-se acum de-asupra copacilor bătrâni.

— Hai Iliuţă, ce te-ai oprit? Hai încoa' !...

Iliuţă îşi pipăia pieptul de jur împrejur: îi era grijă de steagul şcolii. Mult s'a rugat până ce Radu, comandantul, i l-a dat lui să-l ducă dincolo... Il purta înfăşurat pe trup, pe sub

cămaşă. In salturile peste părae, peste gropi, în frecuşul cu tufanii, se temea ca nu cumva să-i alunece din sân, şi să-l piardă.

— „Steagul nostru drag !" se gândea el, de câte ori îl revedea în amintire fluturând frumos în bătaia vântului, ca un curcubeu de mătase. Era o cinste pe care domnul director o hotărîse numai pentru cel mai bun elev din toată şcoala. Numai acela avea dreptul să ridice tricolorul în faţa şcolii, la zile mari. Până ce se ivea altul care să-l întreacă şi să-i ia locul.

De doi ani, numai el l-a înălţat într'una. Îi era atât de drag, încât pe un coleg rău, care spusese odată nişte cuvinte urîte despre steagul şcolii, îl bătu până îi dădu sângele pe nas. Iar când directorul căruia i se aduse aceasta la cunoştinţă, hotărî să-l pedepsească luându-i onoarea de-a mai ridica drapelul, Iliuţă plânse cu atâta durere încât se îmbolnăvi grav, trebuind să rămână acasă mai bine de o săptămână. Slăbise, ca un schelet... Dureri de cap şi dureri de cap. Şi plângea într'una... Noptea vorbea şi ţipa, prin somn. „Lăsaţi-mi steagul ! Nu dau tricolorul, fugiţi de aici, nu dau !..." Până ce tatăl nestiind ce să mai facă, lăsă drumul doctorilor şi se duse, foc de mânie, la şcoală.

Când acesta veni acasă împreună cu directorul care îl asigura că n'a pus pe nimeni în locul său, că tot el rămâne la drapel, Iliuţă se înseninâ deodată, ca prin minune. Se ridică vioiu din pat şi merse drept la domnul director de-i sărută mâna, zâmbind printre lacrimi mari de bucurie.

Când au venit bolşevicii, era vacanţă... Directorul şi învăţătorii plecaseră. Primul gând al lui Iliuţă a fost: drapelul.

Intr'o seară se furişă la şcoală şi îl rugă pe bădiţa Vasile, îngrijitorul, să-i descuie cancelaria.

— Nu să poati ! îi strigă acela cu frică. Au pus *aiştia* peceţi pe tăti uşile... O't'că pe care l'or prinde că le-o rupt, îl puşcă...

— Lasă-mă numai să le văd...

In gândul său îşi spunea Iliuţă: „Nu mă duc eu fără steagul şcolii, de-aici..."

Cercetă de-aproape pecetiile: fâşii de hârtie, late de două degete, lipite curmeziş peste închizătura uşilor, iar pe capetele hârtiilor câte un bumb de ceară roşie... Nu se putea intra, deci, fără să se rupă hârtia... sau...

Iliuţă se opri la uşa cancelariei :

— Bădiţă Vasile, stai colea în prag şi te uită să nu vie cineva... Indată 's gata !...

Vasile făcu ochii mari de frică. Dădu să-l împingă înlături, dar Iliuţă stărui :

— Vezi hârtia şi pecetiile? Ai să le găseşti neatinse...

Ingrijitorul se opuse mai mult de formă. La stăruinţa băetanului istuia — („Bată-l norocu să-l bată, că drag mi-i uritu ista de stegari !") — se postă în prag, făcându-se n'aude n'a vede. Ii erau ochii şi urechile numai la drum...

Iliuţă udă puţin hârtia cu salivă, până se muie cleiul. Desprinde uşor un capăt al hârtiei cu tot cu pecetea de ceară şi descuie uşa. Intră ţintă la drapel, pe care îl zări în colţ. Cât ai clipi, îl desprinse de pe lemn şi-l păturі în sân. Apoi o sbughi afară, lipind frumos sigiliul, cum a fost. Il îmbrăţişă pe bădiţa Vasile şi : „te duci băete !"

Departe, în drum, i-a părut rău că n'a mai luat ceva din lucrurile scumpe ce erau acolo: icoana Domnului Hristos, chipul Regelui, o fotografie mărită, cu copiii şcolii, în care e şi el, în mijloc, lângă domnu' director... Dar nu avuse timp pentru toate... Inima îi era mai mult la steagul lui !....

— Sst, sst ! Nichifor ! Iliuţă ! Haideţi pe-aici !

Gândurile încurcau paşii băeţilor. Insă Radu nu-i lăsa să rătăcească.

La chemările şoptite ale comandanţilor cari îşi controlau din când în când „efectivul" grupelor, băeţii îşi reveneau din visările lor, din gândurile plimbate o clipă prin meleagurile copilăriei, din planurile de viitor ce se făureau pe măsură ce coloana de lumină a plopului bătut de lună, dincolo, părea a fi tot mai aproape.

G. ANTONESCU

Pe urmele vremii ...

Bucovineni peste hotare : Viorica Ursuleac. — Un nou concert al celebrei cântărete Viorica Ursuleac a avut loc Duminică, 21 Februarie a. c., în sala Beethoven din Berlin. Aceiaş goană după bilete, aceeaş lume selectă de adoratori ai artei muzicale, aceleaşi nesfârşite aplauze. Bisările fiecărei părţi aproape a concertului l-au prelungit cu ore întregi. Viorica Ursuleac este astăzi o cântăreaţă definitiv consacrată în Germania.

A fost un succes în continuare, după cel dobândit la săptămâna festivă dela Salzburg în 1942. In oraşul de naştere a lui Mozart însemnătatea artistică a festivalurilor anuale, a crescut anul trecut prin prezenţa în fruntea lor ca diriguitor (numit pe zece ani de Führer) a lui Clemens Kraus. „Cântăreaţa Viorica Ursuleac a reuşit să stârnească entuziasmul publicului în rolul principal al operei „Arabella" printr'o fermecătoare prezentare. De altfel ea a deţinut acest rol şi la premiera din Dresda, în 1933", scrie textual revista „Europa Nouă" din Berlin, Nr. 135 din Noembrie 1942 (ediţia românească).

In ciuda unei săli pe cheiul Dâmboviţei, care înăbuşă talentele şi unde orchestra este acoperită de hurutul tramvaiului, slujitorii operei române trebue să intre în celebritate pe scenele din Berlin, Viena, München sau Frankfurt, —Petre Munteanu, Maria Moreanu, Valentina Creţoiu sau Lucia Bercescu. In fruntea lor stă o bucovineancă : Viorica Ursuleac.

I. N.

* * *

Tinerii compozitori bucovineni. — In manifestările artistice-culturale cari împodobesc din belşug viaţa provinciei noastre, iată una cu totul deosebită prin semnificaţia ei : producţia tinerilor compozitori bucovineni, care a avut loc zilele trecute la Conservatorul de muzică.

Din iniţiativa d-lui prof. Tit Tarnavschi, directorul conservatorului, s'a organizat în seara de 26 Martie a. c. o aleasă audiţie, programul fiind susţinut în întregime de tineri compozitori bucovineni.

Iată autorii şi lucrările cari s'au produs — şi cărora d-l prof. Liviu Halip le-a făcut, în cuvântul introductiv, o aleasă prezentare :

Mircea Hoinic, cu participarea cea mai bogată la program : „Nani, nani", „Cântec pentru copii", Auzi valea cum răsună" şi „Soare, soare lăutar", piese vocale, pe versuri de Teofil Lianu. „Cucule cu pene scumpe" şi „Frunză verde cu trii file", două corale, precum şi : „Cântec de leagăn" şi „Ursăreasca", două schiţe pentru cvartet de coarde. *Mihai Verbovschi*, cu impresionantul „Pre tine te lăudăm" brodat pe motiv bizantin; *Liviu Rusu*, cu „Două cântece de cătănie", interesante prin armonizarea contrapunctică, păstrând totuşi suflul folcloric ; *Al. Velehorschi*, cu un „Cântec" inspirat după versuri de St. O. Iosif, şi un „Rondo". *Gr. Macovei* :

„Frunza verde mar domnesc" și „Doina", ambele inspirate din cântecul popular, apoi *Lascăr Săveanu*, un senin și promițător „La țară", cu multă sensibilitate.

Piesele corale au fost cântate de bunul cor al Conservatorului, dirijat de d-l prof. Gr. Macovei.

Acompaniamentul de pian la solourile d-nei Margărita Dan și ale d-lui V. Gârbu, a fost susținut de d-na prof. H. Halițchi.

Privită în ansamblu, audiția tinerilor compozitori bucovineni, a fost mai mult decât o reușită manifestare muzicală: ea înseamnă un început frumos de afirmare a unei tinere pleiade de compozitori bucovineni, cari intră cu prestanța în viața artistică a Bucovinei, alături de tinerii scriitori bucovineni.

G. A.

* * *

Mania traducerilor. — D-l Gh. Noveanu face în „Bucovina literară" (din 28 Martie 1943) această alarmantă constatare :

„In literatura română din ultima vreme sau mai precis în vitrina literară observăm câteva fenomene ciudate. Știm cu toții că de câțiva ani ne batem cu Englezii, alias cu „aliații Englezilor". Suntem, cum s'ar zice, la mare supărare cu cei de peste Ocean, fie ei Englezi, fie ei Americani. Totuși, cam tot dela această vreme, de vreo 2—3 ani, s'au tradus și difuzat — în detrimentul producției autohtone — cam vreo 80—90 de volume englezești și americane cu un total de câteva milioane de pagini. Ceea ce nu putem înțelege este faptul că în același interval de timp s'au tradus abia 10—20 cărți germane și cam tot atâtea italiene, cu toate că cu cei din urmă suntem „fârtați de arme și frați de destin".

Iată o constatare care trebue să ne dea mult de gândit. Au devenit edițiunile noastre atât de lipsite de demnitate românească ?

Dacă, într'adevăr, aceste edituri și-au pierdut cu totul bunul simț românesc, autoritatea de stat are datoria să intervină. Și mijlocul de intervenție este foarte ușor de găsit. Intrucât hârtia de tipar se dă pe cartelă statul poate foarte ușor să nu repartizeze editorilor hârtie pentru imprimarea traducerilor.

Să vedem ce ar pierde literatura română ? !

C. L.

* * *

Gangsterie literară. — In „Bucovina literară", d-l Augustin Z. N. Pop descoperă un plagiat atât de autentic și atât de neghiob, că-ți stă mintea în loc de obrăznicia cu care duduia Profirița, fata scriitorului Mihai Sadoveanu, a crezut că poate înșela publicul românesc, ca s'o bănuiască moștenitoare a talentului părintesc. Nici măcar titlul nu i l-a schimbat romanului de aventuri franțuzești al lui F. E. Raynal, „Naufragiații dela Auckland" și i-a dat drumul pe piața românească într'o traducere aproape fidelă, drept rod al propriei fantezii.

Plagiate am mai cunoscut și altele, la noi și aiurea, dar treaba duduii Profirița e un record.

Știm că d-l Pop mai păstrează pentru așezat pe două coloane și alte prea cinstite fețe literaricești și că e pe urma încă a câtorva și trebuie să-i fim recunoscători pentru neplăcuta, dar necesara, poliție literară la care s'a angajat voluntar.

* * *

Societatea pentru Cultură, continuând pe toată linia tradiția, a reînviat „stipendiile" din care s'au înfruptat elevii generațiilor trecute și a acordat la 10 elevi merituoși dela liceele din Cernăuți și Storojinet câte 24.000 lei. Cu acest prilej reamintim că Societatea pentru cultură este proprietara singurului internat pentru elevii tuturor liceelor din capitala Bucovinei.

* * *

Tony Bulandra a murit. Pentru anii premergători înființării Teatrului Național din Cernăuți numele lui Toni Bulandra era un mit. Alături de Leonard, pe care l-am avut o vreme permanent între noi, Toni Bulandra, cu „Cocosul negru" și cu celelalte mari creațiuni ale sale era unul din strălucitoarele puncte de atracție ale teatrului românesc din epoca eroică a acestui teatru aici. Mai târziu familia de actori Bulandra și-a legat strâns numele de existența Teatrului Național din Cernăuți. Zilele de glorie ale Naționalului cernăuțean sânt de mult uitate ; ni le reamintește astăzi durerea unei morți.

* * *

Filmul românesc e încă în fașe. Vorba asta o auzim de cam două decenii. Să ții atâta vreme un copil înfășat, risti să-l aduci la maturitate olog. Ceeace s'a și dovedit în speță. Totuși incidentala noastră producție cinematografică a reușit câteva lucrări ce n'au fost sub mijlocirea filmelor importate.

De pildă „O noapte de pomină" cu Timica a fost o comedie lipsită de pretenții și poate de aceea realizată. Nu același lucru îl putem spune despre ultimul nostru film : „O noapte furtunoasă".

Alegerea nu a fost fericită. Din toată opera lui Caragiale, „O noapte furtunoasă" este comedia cea mai nepotrivită pentru transpunere în film.

Lipsită de intriga suficientă pentru un film de mare metraj, „O noapte furtunoasă" a avut nevoie pe ecran de multă umplutură : un sfert de ceas și mai bine de reprezentații mediocre de grădină de vară și alte asemenea artificii cusute cu ață albă. Dialoguri lungi cari pot avea efect comic în teatru, dar cari obosesc în film, unde elementul plastic rămâne cel dominant.

Câteodată am avut impresia că „O noapte furtunoasă" vrea să

fie un film documentar, înfățișând o epocă și un mediu, așa cum le-a văzut Caragiale. Evident dacă doar aceasta a fost intenția filmului, imputările de mai sus cad. — intervine însă discordanța dintre spiritul caustic, dar extrem de fin al lui Caragiale și diapazonul în care s'a făcut transpunerea cinematografică a comediei și care a variat între grotesc și vulgar.

Nu știm ce efect ar putea avea acest film asupra unui public neromânesc, dar credem, că, în cazul cel mai bun, nu l-ar înțelege.

Deslânat și stângaciu, filmul a plăcut totuși publicului românesc. A plăcut pentrucă a prezentat un mediu pe care acest public l-a trăit sau l-a cunoscut bine cel puțin din scris și a plăcut mai ales pentru jocul câtorva dintre interpreți, care a fost, pur și simplu, bun.

D. V.

* * *

Casa cu trei fete. — Popasul pe care Opera Română din București l-a făcut la Cernăuți, reprezentând în seara de 31 Martie a. c. **Casa cu trei fete**, de Fr. Schubert, după libretul lui A. M. Wilner și Heinz Reichert, ne-a arătat o tinerească realizare, pedeoparte prin însăși linia armoniilor schubertiene, pedealta prin corectitudinea interpretării.

Este de spovedit că alături de d-l *G. Niculescu-Basu* (mai prejos însă de interpretarea consacrată a d-lui Oprișan, cu toată romanța „coarnelor" introdusă în penultima scenă, probabil pentru efect de aplauze, din Mozart) și alături de d-na *Emilia Guțianu* (caldă *Hannerl* și în plenitudinea vocei), vechi protagoniști ai primei noastre opere, d-l *J. Rânzescu* (frumos solist până nu demult la Opera din Cluj și acum harnic director de scenă) a izbutit să creeze un autentic Franz Schubert, întrecându-se într'un amănunțit joc de interior: timiditate, discreție romantică, prietenie și jertfă. L-am putut compara cu titularul de altădată al rolului, d-l Mircea Lazăr, care nu știa să se miște între decoruri și răsturna în risc jocul de scenă. D-l J. Rânzescu s'a confundat primăvăratec până la patimă cu amintirea marelui și neînțelesului Schubert, cucerind, prin omenesc, lacrimile ca și aplauzele sălei. Restul distribuției în acordul compoziției, dirijată autoritar de către d-l *Eg. Massini*.

A. P.

* * *

Cuvântul Bisericii față de literatura frumoasă. — Începem cu întrebarea, dacă Biserica e îndrituită să-și spună cuvântul său de control asupra literaturii și a poeziei, urmat de un verdict?

Desigur că domnii literați vor răspunde în cor cu un puternic Nu, respingând patronajul Bisericii asupra creației lor spontane, pe motivul că Biserica se amestecă într'un domeniu străin de preocupările ei.

E drept, că creația literară și poetică este rezultatul unei inspirații sau a unei fantezii individuale, care exteriorizează starea sufletească și dorințele poetului, al cărui scop principal în arta literară este de a înobila, și nu de a promova anumite realități, și așa crude, ce se pot petrece în realitate. Deci poetul respinge controlul care îi supraveghează individualitatea gândurilor și pasiunilor, adică a întregii sale creații literare, militând pentru lumea fanteziei sau închipuirilor sale.

Dar răspund, că nici un individualism nu poate ataca bazele morale fundamentale ale societății omenești, iar Biserica nu poate tolera liberalități personale, ci are în vedere mântuirea individului precum și buna stare a tuturora într'o societate morală. Deci atunci, când literatul trece de cadrul propriu al genului literar, când în inspirația și fantezia sa trece de domeniul literar și poetic și vizează domeniul moral sau religios, și chiar ireligios, când el intervine într'o sferă care nu mai este exclusiv a lui, atunci cade implicit sub controlul altor reguli, cum sunt d. p cele morale și religioase, în acest caz Biserica nu numai că poate, dar e și obligată să facă un proces de constiință acelora cari se aventurează în creația lor spontană pe teren religios, care nu este deloc spontan, ci de proporții fundamentale ale Creațiunii înseși. Sau pretinde moralitatea laxă, de alte provenințe decât creștine, ca și în astfel de cazuri Biserica să rămână pasivă și să asiste fără vre-un cuvânt și gest la demoralizarea credincioșilor?

Când există atâtea cazuri, că literații, din cauza pregătirii lor, a zelului lor, sau din cauza originei lor dubioase, otrăvesc sufletele și atacă chiar fățiș Biserica și instituțiile ei, atacă pe preot, iau în râs serviciile divine și bagatelizează sentimentul religios, promovând chiar un ateism, cum au fost d. p. cele două cercuri literare din Iași, și atâtea alte cazuri, atunci să mai îndrăznească cineva, literat sau cititor fiind, să respingă controlul Bisericii, ale cărei fundamente sunt surpate? Să rămână și atunci Biserica impasibilă, și să nu se sesizeze de anumite antologii de poeți sau exemplificări literare din manualele de școală, în cari se aduc aproape voit aș zice, tocmai acele pasagii din autori, în cari Biserica și slujitorii ei sunt luați în râs și înjosiți? Și atunci Biserica să nu aibă dreptul de a se revolta? Să se mai găsească și atunci creștini, cari să nege dreptul Bisericii de a se rosti împotriva acestor literați meschini? Să se refuze intervenția Bisericii pe motiv că nu ar fi domeniul ei?

Ar fi o dezertare a Bisericii dela îndatoririle sale! Știm însă, că sunt de acei, cari iau Biserica mai ușor, o privsc drept o instituție strămoșească, deci o primesc ca un lucru din bătrâni, o tolerează pentru „bătrânețea ei" cu bunăvoință, dar cuvintele ei nu le bagă în seamă.

Ei bine, Biserica cunoaște slăbiciunile celor îngâmfați, și tocmai de aceea trebue să fie trează, trebue să-și spună cuvântul hotărâtor și răspicat spre binele general, chiar dacă acest bine nu este înțeles și nu găsește imediat un ecou. Ea are această obligație, pe care nu o are sau nu o simte literatul, față de Dumnezeu, Creatorul a toate, de care depindem cu toții, dacă credem, și chiar dacă nu credem în el.

De aceea când literatul trece dincolo de domeniul curat literar și se angajează în domeniul moral și religios, atunci el trebue să se aștepte la răspunsul Bisericii. Acest răspuns Biserica îl dă prompt, fie aprobând punctul de vedere al lui, ca fiind în concordanță cu doctrina Bisericii, fie că îl combate ca necorespunzător sau chiar ca periculos.

Lumea să fie deci recunoscătoare Bisericii, că exercită corectivul în domeniile creației sufletești ale omului, bineînțeles în mod obiectiv și serios (nu însă în sens inchizitorial și al Indexului, cum este d. p. cazul lui Galileo, chemat înaintea tribunalului inchizitorial, pentrucă promova teoria heliocentrică: în Biserica ortodoxă astfel de cazuri nu se întâmplă, fiind ea mai scrupulentă în verdictele de atare natură), — căci de multe ori un alt cenzor, mânat de atâta dor, pentru binele obștesc nu mai există, și atunci moralitatea este în pericol permanent de a fi răsluită de literații fără scrupule, apucând razna pe un drum, care o precipită în abiz, din care nu mai este scăpare, sau numai cu anevoie excepțională. Și Biserica a făcut în trecut și face mereu proces de conștiință tuturor marilor savanți și filosofi, inițiatori ai științelor omenești și lumești, și cu satisfacție poate înregistra constatarea, că în majoritatea lor zdrobitoare sunt credincioși și se laudă chiar cu aceasta.

De aceea Biserica nu se va abate niciodată dela datoria ei, chiar dacă unora nu le place acest lucru; și controlul nu place tocmai acelor literați, cari sunt de ocazie, cari își produc creația în spontaneitate turbulentă, alături de acei filosofi, cari cred că orice băiguială limbistică este stil literar sau filosofic.

M. Sesan

CĂRȚI ȘI REVISTE

Emil Diaconescu — Românii din Răsărit, Transnistria. Iași, Institutul de arte grafice și editură Ath. Gheorghiu, 1942. „ În mod obișnuit Românii au considerat că hotarul lor etnic s'ar opri la Nistru. În acest sens a fost făcută și toată educația poporului român, uitându-se împrejurările istorice și mulțimea Românilor aflați dincolo de această apă sub stăpânire străină". Cu aceste cuvinte își începe d-l Emil Diaconescu lucrarea d-sale cu titlul anunțat mai sus, afirmând o tristă și regretabilă atitudine sufletească și politică a noastră, în epoca democrației postbelice, când vrăjmașii noștri vecini puteau formula orice pretențiune asupra gliei românești. Am fost „educați" să fim „pacifiști" și să uităm că brat de român a frământat și frământă din străvechime pământ stropit cu sânge de român până în Podolia, departe în stepele rusești, în Caucaz și Crimeia și că cele dintâi gospodării dintre Nistru și Bug au fost cele românești. Adevăruri de acestea, în ordine istorică și etnică, au trebuit să le predice în pustiu ani de zile doar transnistrianul N. P. Smochină, în revista sa „Moldova Nouă", în conferințe și articole, apoi la fel alți câțiva transnistrieni ca D-rul Ilie Zaftur dela Cluj sau Paul St. Ilin, iar în afară de descrierea de călătorie pe acele meleaguri a lui T. T. Burada, de articolele lui N. Iorga, broșura lui V. Hara și alte câteva înșeilări ocazionale, singurul studiu închegat asupra Românilor transnistrieni a rămas până de curând cartea d-lui prof. I. Nistor.

Cu atât mai mare este meritul Societății pentru cultură, care în primăvara anului 1940, când I. Screabin Molotov declara că Uniunea republicelor sovietice nu renunță la Basarabia, organiza un ciclu de conferințe publice asupra Românilor de peste hotare, făcând loc în ziua de 10 Aprilie 1940 conferinței închinate Românilor de peste Nistru.

Schimbarea a adus-o jertfa de sânge a ostașului român din vara anului 1941, nu numai în sensul așezării stăpânirii românești între Nistru și Bug. În publicția românească, precum și în cea mondială, interesul pentru această parte de pământ și neam românesc își face drum tot mai adânc. Astăzi avem la dispoziție două lucrări românești temeinice de incontestabilă valoare științifică, prima apărută la sfârșitul anului trecut și datorită d-lui Emil Diaconescu, iar a doua o „monografie regională" de geografie fizică și umană, apărută de tot recent în biblioteca revistei „Moldova Nouă" și al cărei autor este d-l Nicolae M. Popp. Ambele la un loc ne înfățișează în chip cinstit și cuprinzător țara și neamul nostru dintre Nistru și Bug.

Cartea d-lui Diaconescu, însumând 240 pagini și patru hărți în afară de text, este o istorie a Românilor transnistrieni, a așezărilor și faptelor românești din acest spațiu. Ea începe cu anticitatea geto-dacică dintre Tyras și Hypanis și ajunge până în zilele desrobirii. Autorul folosește o documentare de o bogăție impresionantă, românească și străină, în care abundă izvoarele rusești dinainte de 1941 și cele bolșevice, ceeace conscacră deplin obictivitatea științifică a acestei cărți, din care lipsește dantelăria verbală și romantismul literar al operelor improvizate. D-l Diaconescu mânuește cu pricepere aceste izvoare, pentru a dovedi originea și vechimea Românilor în acest spațiu răsăritean: urmași mai întâi ai vechilor geto-daci, emigranți mai târziu când valul năvălirilor s'a subțiat și când expansiunea românească spre est este în floare, coloniști în sfârșit secole dearândul până în preajma epocii noastre. „Nici un popor nu-și poate întemeia stăpânirea sa, printr'o viețuire permanentă în aceste locuri răsăritene, în deosebi în Transnistria. Singuri Românii se găsesc de totdeauna și aici, ca urmași ai Thraco-Romanilor, cu influența lor civilizatoare asupra triburilor din stepă" (pag. 20). Cei dintâi oameni *așezați*, agricultori și podgoreni, oșteni căutați de toate armatele ce s'au războit în aceste locuri, conducători, chiar de osti străine și hatmani ai Cazacilor, „sacrificându-și viața pentru interese care nu erau totdeauna ale lor". Românii transnistrieni, cu toată vitregia istoriei

lor, „au reusit să birue împrejurările şi să-şi păstreze, peste veacuri, fiinţa lor etnică" (pag. 80).

Sunt concluziile ce izvorăsc limpede din documentele pe cari autorul le lasă să vorbească singure, despre vechimea şi permanenţa românească în spaţiul răsăritean, expansiunea spre Nord şi continua emigrare spre Răsărit, despre dominaţiunea Moldovei în stânga Nistrului şi uniunea personală a lui Duca Vodă, despre rolul Românilor în cultura rusească şi locul Transnistriei în documentele cartografice ale vremii, despre scrierile călătorilor străini cu privire la moldovenii transnistrieni, despre viaţa lor culturală şi religioasă, despre imperialismul panslavist, luptele naţionale şi dorinţa de unire cu ceilalţi modolveni, în sfârşit despre era bolşevică în republica moldovenească şi rezistenţa faţă de comunism. Iată câteva diverse unghiuri sub cari este privită fiinţa şi viaţa frânturii de neam românesc dintre Nistru şi Bug în cursul veacurilor. Autorul lasă ca acestea să apară din fapte şi aşezări româneşti, din date şi manifestaţiuni, înfăţişându-le în detalii şi pe fiecare în parte, desigur după un anumit sistem, care încheagă o operă unitară.

Credem că această lucrare nu ar fi fost îngreuiată dacă, în capitolul consacrat epocii bolşevice, înfăţişarea politicei ruso-comuniste în privinţa originii şi limbii Românilor transnistrieni şi sângeroasele acţiuni bolşevice împotriva lor în 1932, ar fi fost completat cu detali documentare şi în privinţa organizării republicii moldoveneşti în sistemul constituţional sovietic, în privinţa organelor şi persoanelor conducătoare ale acestei republici, precum şi în ceeace priveşte aplicarea planului economic de colectivizare a proprietăţii. *Ion Negură*

* * *

Teofil Lianu, Carte de cruciat, *Colecţia Gruparea de Nord, 1943.*

Ultima plachetă de versuri a d-lui Teofil Lianu îşi trage seva inspiraţiei din avântul eroic al celor ce-au plecat ca să se dăruiască zărilor răscolite ale Răsăritului în buchete primăvăratece de ani abia îmboboţiţi. Dinamice şi mereu împrospătate de alternanţa peisagiului cu tresăririle sufleteşti, poeziile *Cărţii de cruciat* urcă spre lirism diafan, fără oprelişti şi fără încrâncenări de formă. Spontane şi muzicale, ele se alătură sau ritmului sbuciumat al înclestărilor de pe câmpul de bătaie, sau amurgurilor însângerate de reflexul rănilor deschise.

Cu toate acestea lirica d-lui Teofil Lianu nu cunoaşte nota desagregării sufleteşti şi nici cea a eroismului răsfăţat în cuvinte umilate. Pastrând atitudine medie, îşi înnezeşte versurile în argintul melancoliei doar la amintirea plaiurilor natale. Pe aceste le vede nimbate în curcubeie de lumină şi gândul i se îndreaptă spre dânsele ca spre singurele ostroave de odihnă meritată. Nu le râvneşte din lipsă de solidaritate naţională, ci din motive de ebuizare fizică. Discret, el nu-şi reliefează persoana proprie

decât în psalmii calzi dela începutul plachetei. În celelalte poezii devine aproape disparent, lăsând loc larg colectivităţii. Din cauza menţionată lirica d-lui Teofil Lianu se încadrează în vibrarea generală a naţiei, constituind procesul de nouă creaţie românească, la care colaborează atât etnicul cât şi întreaga experienţă literară de până acum.

Placheta din urmă a d-lui Teofil Lianu apare, în consecinţă, ca un tot bine închegat, verificând încă odată talentul de care dispune autorul. Purificându-se de micele scăderi din *Cartea stihurilor*, Cartea de cruciat ridică creaţiile proaspete la înălţimi de lirism fără prihană.

* * *

Lucia Mihnea, Strune de argint, *Colecţia „Convorbiri literare"*, Bucureşti 1942.

Strunele de argint, au fost, pentru bucovineni, adevărată surpriză, pentrucă cei ce-au copilărit alături de Lucia Mihnea, împărtăşindu-şi, reciproc, bucuriile şi gândurile, nu i-au cunoscut predispoziţiile poetice. Tăinuite în adânc de suflet, ele au încolţit abia mai târziu, când anii s'au rotunjit în decade şi viaţa a luat curs liniştit. Atunci eflorescenţa de sentimente refulate, a rupt zăgazul tăcerii şi-au atins strunele de argint ale cuvântului în versuri despovărătoare şi lirice.

Din înmănunchierea lor a rezultat un volum de mai bine de 160 de pagini, în care majoritatea creaţiilor sunt poezii închinate iubirii. Iubirea d-nei Lucia Mihnea, însă, nu face parte din acele cu caracter tumultuos şi năvalnic, plină de avânt tineresc şi gata de jertfă.. Necunoscând accente puternice, care să urce până la clocot şi ură, sau să scoboare la tânguiri şi îngenunchieri, autoarea şi-o filtrează în rânduri potolite şi feminine, de-o discreţie oprimantă.

Din cauza aceasta gama erotică a d-nei Lucia Mihnea n'are bogăţia de nuanţe aşteptate şi nici gradaţia necesară susţinerii unui sentiment integral. Repetându-şi motivele abordate la intervale scurte, îşi sleieşte poezia prin procedee tehnice ce scaldă idea iniţială în toate strofele următoare, fără a-i da posibilitatea să evolueze normal. Statică şi palidă poezia *Strunelor de argint* nu impresionează prin masivitatea-i numerică, pentru motivul că autoarea evită să scoată în evidenţă întregu-i conţinut sufletesc. Reţinându-se dela o expunere sinceră, care să meargă până la margine de gând, d-sa utilizează doar elemente de suprafaţă, pe baza cărora nu se poate construi ceva trainic şi de preţ. Rezultatul e că producţia lirică a Strunelor de argint se caracterizează prin diluări retorice, cu efecte căutate în partea finală, unde interpretarea dată conţinutului e chinuită şi greoaie.

La impresia menţionată contribuie şi faptul că d-na Lucia Mihnea nu-i încă deplin stăpână pe tehnica versificaţiei, având schiopătări în ritm şi umpluturi de ocazie. Lucrul nu surprinde, căci autoarea n'a făcut uce-

nicia obișnuită, ci s'a așezat în vitrina atenției cu volumul confecționat dintr'odată. Ca maiestru l-a avut doar pe Eminescu și cântecul popular. Dar dacă influența eminesceană se limitează numai la câteva poezii, de tonalitate închisă, cea populară cuprinde un număr mai mare dintre ele, verificând preferința d-nei Lucia Mihnea către o notă mai vioaie, mai sprintenă și mai plină de soare. Nota aceasta ar trebui cultivată mai mult, căci ea se acopere atât cu sistemul figurativ al autoarei, cât și cu lexicul întrebuințat până acum.

De m'ai întâlni, bădie,
Într'o noapte pământie,
Fără lună
Fără stele
Numai bună
De-alte cele
M'aș lăsa neîntrebată...
(De m'ai întâlni)

Urmărind evoluția poeziilor din volum, se poate constata că începând cu anul 1938 și până în 1941, lucrările cu relief sunt tocmai acele ce se brodează pe caravana cântecelor populare. De aceea, cum d-na Lucia Mihnea e abia la debut, amalgamarea începută n'o poate duce decât la rezultate fericite. Chezășie pentru ele stă talentul ce se desprinde din cele 160 pagini ale volumului, căci pe lângă penumbrele primelor dibuiri, *Strunele de argint* conțin și poezii de factură definitivă.

T. C.

* * *

Despre Tudor Arghezi și „Vremea". — Tudor Arghezi a trebuit să repete cuvântul său, rostit la Ateneul din București, despre *Eminescu*, în fața unui auditor ce disputa, vrednic marilor primiri spirituale, ultimul loc al sălei.

Cel mai mare poet în viață, care nu știu să fi mai vorbit public din 1929, a mărturisit despre înaintașul său de artă cu pioasă trăire, înălțându-se la generalitățile durerilor scriitoricești ajunse în cerul lor sihastru: „A vorbi despre poet este ca și cum ai striga într'o peșteră vastă. Nu poate să ajungă vorba până la el, fără să-i supere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harfă și să legene slava lui singuratecă și delicată".

Prin cuvântul lui Arghezi, prin alte două cicluri întregi de comunicări privind spiritul prezentului românesc și evocarea personalităților reprezentative din trecutul nostru, acum în urmă și prin câteva convorbiri luate inteligent de către V. Nettea scriitorilor fruntași (Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu, Tudor Arghezi), *„Vremea"* bucureșteană slujește duhovniciile de creație, în respectul cititorului, după ce, mai an, realizase temeinic câteva numere festive literaților din trecut.

Cronica literară, ca până acum câtva timp, este semnată autoritar de d. Pompiliu Constantinescu (în ultimul număr se recenzează eseul d-lui Eugen Lovinescu asupra lui Titu Maiorescu între contemporani) și de către d. Al. A. Philippide; iar țintarul scriitoricesc cuprinde relatări deadreptul folositoare prin informație și comentar.

„Vremea" își poate socoti vrednicia între cele mai bune publicații ale țării

Augustin Z. N. Pop

* * *

În **„Cele trei Crișuri"** (numărul pe Ianuarie—Februarie 1943) ne-a reținut atenția o judicioasă expunere a problemei independenței statului ucrainean, văzută prin prizmă românească, pe care o semnează d-l prof. Al. Boldur.

E prima dată când o revistă românească de popularizare discută această acută problemă națională, pe care ne-am obișnuit a o neglija, socotind-o doar de interes local pentru granița de miază-noapte a țării.

D-l Boldur, (contrazicând părerile lui N. Iorga, care în 1916 vedea un pericol mai mic în împărăția internațională moscovită decât în apetiturile de viitor ale Ucrainei) demonstrează avantagiile fărâmițării colosului slav, pentru întreaga Europă și mai ales pentru România, în care, din această pricină, politicianii ucraineni ar trebui să vadă un aliat de mâne și un sprijin al noului stat ce se va crea și să renunțe la agitațiile provocătoare și de ordin mărunt, pentru revendicările unor pretenții teritoriale mărunte, nedrepte și nerealizabile pentru ei.

D. V.

* * *

Viața Basarabiei, a. XII, nr. 2 Febr. 1943.

Revista basarabană, credincioasă tradiției, ne dă studii și articole în legătură cu pravincia dintre Prut și Nistru ca: Identificarea satului Noua Sulită—Novoselița de d. P. Codița Zugravu, apoi o călătorie: Prin județul Tighina, descrisă de d-na Elvira Orza, precum și interesante amintiri din viața studenților basarabeni la universitatea din Dorpat, datorite unui contemporan: d. Al. I. Oatul (Amintiri despre „Pământenia Basarabeană" din Dorpat, 1899—1902).

Publicația basarabeană înțelege să se ocupe și de Românii din Transnistria, așa că d. Al. Boldur ne dă un necesanr studiu sintetic „Cu privire la istoria Transnistriei", în care analizează științific toate scrierile în legătură cu provincia dintre Nistru și Bug.

Și cronica extrem de bogată ne aduce multe însemnări cu privire la Basarabia și Transnistria.

Proza literară este reprezentată printr'un fragment de roman, datorit d-lui Romul Cioflec (Pribegie din alte vremuri) și prin maximele d-lui A. G. Stino.

Versuri semnează d-nii: P. Halipa, Oct. Sargețiu, V. Popa Maceseanu, G. Rusu, G. Ursu, Lotis Dolenga, P. Vintilă, P. Homoceanul, E. Ar. Zaharia, Ion T. Enache

Luceafărul, serie nouă. Febr. 1943, a. III, Sibiu, str. Oituz nr. 4

Revista sibiană, călcând pe urmele vechiului „Luceafăr", ne aduce sufletul și atmosfera Ardealului nostru drag și întreg. Trecând peste orice considerație, ultimul număr al revistei, fără s'o mărturisească, este închinat aproape în întregime părții cedate a Transilvaniei. Se face o succintă schiță asupra „Scrisului românesc din Ardealul de Nord" de către d. V. Iancu, se dau poezii din poeții rămași dincolo de granița vremelnică, și anume din d-nii Virgil Șotropa, Iosif Moruțan și Ion Cherejan, ca și din poeți originari de acolo ca Lucian Valea, se face o cronică asupra „Artei plastice din Transilvania de Nord" de d. V. Papilian, se dă o replică tăioasă ziarul »Ellenzék« de d. Ol. Boitoș și se încrestează cu adâncă durere moartea timpurie a d-rului Artur Anderco la Oradea, stâlp al Românilor din Maramureș.

Poezia e străbătută de fiorii înfiguratei așteptări a marii împliniri a neamului. Caracteristic pentru această atmosferă este finalul din sonetul „1848" al d-lui L. Valea:

Ca un stejar ce freamătă 'n furtună
Se 'nalță Iancu, nu grăiește... tună.
„De geaba-i vorba, lor le trebe faptă".

***

Reviste școlare. — Revistele școlare din orașul nostru au apărut în ultimul timp, conform programei școlare, în numere noi. Au apărut: Revista „Elena Doamna", revista „Aron Pumnul" și revista „Primăveri", a elevelor Școalei normale de fete. Revistele abundă de încercări tinerești, literare și chiar științifice. Numai în revista liceului „A. Pumnul" d. prof. N. Tcaciuc-Albu, continuându-și cercetările despre influența literaturii germane asupra lui Eminescu, publică un amplu și conștiincios studiu asupra lui „Schiller și Eminescu".

In revista „Primăveri" se impune din ce în ce mai mult un talent, care se ridică deasupra nivelului școlar: Lucreția Clocotici. Ar merita să reproducem în întregime poezia: „Mai du-te, Iancule, odată la 'mpăratu", dar ne limităm la ultimele două strofe:

...Dar vreme e de-atunci, feciorii tatii,
Și ia ascultă... Iar e jale 'n țară...
Ce-i asta, Iancule, de gem din greu stejarii?
Ascultă!... Parcă Moții buciumară!

Hei, grea-i țărâna ce ne-astupă gura
Și grea-i durerea ce străbate leatu'...
Ascultă! Te așteaptă iarăși Moții,
...Mai du-te, Iancule, odată la 'mpăratu'...

C. L.

Primite la redacție

Aurel Vasiliu: *Bucovina în viața și opera lui Mihai Eminescu*, Cernăuți, 1943, Colecția Soc. Scriitorilor bucovineni.

Dragoș Vitencu: *Caiet de Duminică*, versuri, Cernăuți, Colecția Soc. Scriitorilor bucovineni.

Leca Morariu: *Ep. Bucevschi în corespondență cu C. Porumbescu*, Cernăuți, 1943, Colecția Institutul „Cernăuți" No. 28.

Epaminonda Bucevschi, 100 ani dela naștere, broșură comemorativă cu contribuții de *Dragoș Vitencu, Leca Morariu, Liviu Marian, I. Cârdei și P. Luța*. Colecția Soc. Scriit. bucov., Cernăuți 1943.

Dumitru Isac: Cunoaștere și transcendență, Cernăuți, 1943, Edit. „Mitropolitul Silvestru".

Octav Sargețiu:, Cântece în singurătate, ed. II, ed. rev. Viața Basarabiei, București 1943.

George Radu: *Fericirea în căsătorie*, studiu, Cernăuți 1943.

Reviste: *Gândirea* (Martie 1943), *Viața Basarabiei* (Februarie 1943). *Luceafărul* (Februarie și Martie 1943), *Transilvania* (Februarie 1943). *Cetatea Moldovei* (Aprilie 1943), *Cuget Moldovenesc* (Ianuarie — Februarie 1943), *Acțiunea* (No. 16—17, 1943), *Luminătorii* (Ianuarie—Martie 1943), *România tânără* (Ianuarie—Martie 1943), *Sănătatea Satelor* (No. 8, 1943), *Graiul Românesc* (No. 1, 2 și 3, Anul I, serie nouă), *Bollettino bibliografico italiano* (No. 10, Anul 3), *Căminul Nostru* (No. 2, Anul I, 1943), *Voința Școalei* (No. 3, Martie, 1943)

Ziare: *„Cetatea Hotinului"*, Hotin, *„Dacia"*, Timișoara, *„Țara"*, Sibiu, *„Rampa"*, București, *„Bacăul"*, Bacău, *„Gorjanul"*, Tg.-Jiu, *„Basarabia"*, Chișinău, *„Acțiunea"*, București, *„Moldova"*, Iași, *„Deșteptarea"*, Cernăuți, *„Raza"*, Chișinău. *„Gazeta Transilvaniei"* Brașov, *„Impartialul"* Ploiești, *„Tribuna Ardealului"* Cluj.

Cine primește un număr din revistă și-l reține este considerat abonat. Cei ce nu doresc să aboneze revista, sunt rugați să ne-o restitue, sau să ne comunice refuzul lor pe orice cale.

Trimiterea revistei, făcându-se, din pricina împrejurărilor, în mod defectuos, rugăm prietenii să ierte eventualele întârzieri sau lipsuri și să ne ajute, comunicându-ni-le.

***

Numărul pe Mai al „Revistei Bucovinei" va fi închinat lui T. Robeanu (Dr. G. Popovici).

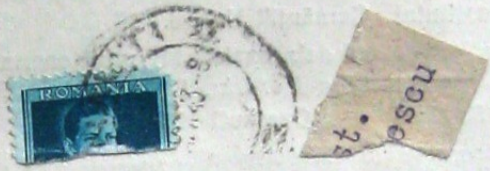

Prețul 50 lei

TIPOGRAFIA „MITROPOLITUL SILVESTRU", PIAȚA UNIRII Nr. 3